

מהדורת 'קדן טללי ברכה'

שנה ז (תשפ"ג)

אוצר פנימי נאוני ההדרות והחסידות

♦ רברים ♦

מאמרים נבחרים משכיות חמדה, שווים לכל נפש
מכוונים ומדוממים ככתבם וכלשונם מתוך הספרים הקדושים

זהר המבאר

הכתר והכבוד

בהוצאת ישיבת "אביד יעקב"
מוסדות "אור מאיר ושמחה" נהריה
ע"ש כ"ק אדמו"ר רבי מאיר אביחצידא זיע"א

טז | הקדמת משה רבינו ע"ה
למשנה תורה
מילין יקירין - מילתא חדת"א

יב | פנים כמשפט
ניצוץ אורה חסידו לפרשת השבוע
ספור ויהלום

יא | תשעה פירושים באור החיים
הקדוש כנגד תשעת הימים
אוצר פנימי החסידות

העלונים: אביד יעקב • מילתא חדתא • ספור ויהלום • ובחרת בחיים • המגיד ממעזריטש • מכתלי בית הדין • מגנות

אוצר פניני החסידות

תנחומיך ישעשעו נפשי | תשעה פרושים באור החיים הקדוש כנגד תשעת הימים

הקנת לב לתפלה | על אף קריאת הפסוק 'לא שמע ה' בקלכם', בתפלת המנוחה נקרא הפסוק 'פי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרבים אליו וגו' ככל קראנו אליו **אחדושי רבי נחמיה** | התמיהה אם הזכירם רק ברמז איך לאחר מכן מזכירם בפרוש

בית אהרן | משה רבנו למד את בני ישראל מה היא הדרך הראויה ללמוד התורה | דברי משה רבנו נצחיים וקיימים לעד

מחשף הלבו | משה רבנו גלה רזי התורה לישראל ולאליהו

אמת ליעקב | פאשר ארע האדם מארע מצער אל יאמר שהוא מקרה ומנהגו של עולם אלא יהרהר בתשובה

זכרון קדוש | עקר התשובה היא מקאו ולהבא

דברי חיים | יראת ה' היא עקר התכלית המתבקשת מרובי קיים התורה והמצוות

עטרת ישועה | טעם הנסיעה למרחצאות בחדשי תמוז ואב

לקוטי שיחות | שבת חזון - לשון מחזה שמראין לכל אחד מישאל את המקדש דלעתיד מרחוק | ביאור הענין על פי משל

חמרא טבא | בשבת חזון יכולים לפעל כל המשאלות | באור על פי משל

באורו של חמה | הזמן גרמא לתקו ענין שנאת חנם ולאהב כל אחד מישאל ד

מאמרי אדמו"ר האמצעי | טעם נקוד 'ציון' בחולם

נעם אלימלך | אלו היה צדיק אחד שהיה מצטער אף ורק על צער השכינה היינו מנד נגאלים

שפת אמת | גם בגלות הותר לנו הבורא יתברך אפשרות להארת פניו

פרי צדיק | יחזקאל הלך לגלות בשמחה בהרגישו אור הקדשה שיזפו לו בכבל

בית אהרן | טעם אריכות הגלות כדי שיתעלו כל הניצוצות | משל נאה

דברי אלימלך | טעם אריכות הגלות כדי שלא ידח ממנו נדח

שפת אמת | התמשכות הגלות היא כדי להקל חבלי משיח | כפי שדלג הקב"ה הקץ במצרים כן יש לקוות שיהיה בקץ הגלות

מאור ושמע | אצל הצדיקי אמת כל המניעות נחשבות לתבן וקש

אמרי פנחס | לעתיד לבוא יהיה י"ז בתמוז יו"ט ראשון, ט"ב יו"ט אחרון, ובין המצרים חל המועד

בית אהרן | ככל שהזמן נמוך יש בו יותר ניצוצות קדושות

עבודת ישראל | מה שיכול האדם לתקו בתשעה באב שהוא עת שפלות אינו יכול לתקו בשמחת תורה

מגן אברהם | על ידי שיתאמץ האדם בימים אלו יזכה להרגיש אורו של משיח

אוצרות גאוני הדורות

זכרון יצחק | עברה הראשונה של הצדיקים אינה נמחלת

ולבש הכהן | מעלת השבת ששקולה כנגד כל התורה כלה

אמרי ישראל | שכרו של החוזר בתשובה בכל יום פן ימות למחר

חדושי רמז | כל התורה נתנה על ידי משה רבנו שהיה שליחו של הקב"ה ולפיכך אין עליה משום 'כל תליו'

חזון ישעיהו | תקו שנאת חנם על ידי האמונה בהשגחה פרטית

חמדת ישראל | שכירת תאות האכילה נחשבת כקרבן

שני לוחות הברית | תוכחת מוסר בכל יום ויום ובסמוך למיתו

כן יאיר | במדבר בערבה - תוכחת מוסר בדרך ערבה ומתק לשון

אזור אליהו | המוכיח את הרבים יתפלל תחלה להקב"ה שיכפר עונותיהם

כן איש חי | יוכיח את חברו שלא חטא כדי שישמע החוטא ולא יתביש

יערות דבש | בטול היצר הרע רב

אוצרות הרמח"ל | החלשת כחה של הסטרא אחרא על ידי תוכחת מוסר

קב הישר | שכרו הגדול של המוכיח את הרבים

פרוש הגר"א לספר משלי | נוטל שכר המצות שעשה חברו בזכות תוכחתו שכרו של המוכיח אפלו לא ישמע לו חברו להטיב את מעשיו

מעשי צדיקים

ספיר ויהלום | הארה חסידית מן הפרשה

זוהר הקדוש | עם פרוש הכתר והכבוד

נביאים וכתובים מאידים כבדוזה

להגדיל תורה ולהאדירה

מוטינאה

נושאים בפרשת דברים

מעלת הפרשה

תנחומיך ישעשענו נפטי

רבי יוחנן מטאלנא זיע"א

תשעה פרושים באור החיים הקדוש כנגד תשעת הימים

בספר הקדוש אור החיים על פרשת דברים יש תשעה פרושים יפים על הפסוק 'בעבר הירדן ונצרת ודי זהב וגו' על דרך המוסר והרמז.

נראה לי הטעם שבדיוק יצא לו לבעל האור החיים לומר תשעה פרושים בפרשת דברים - שתמיד נפל בתשעת הימים, שיהיה לנו מה לעסוק בימים אלו, צריכים לקחת כל פרוש ביום אחד ולעסוק בזה, תשעה פרושים כנגד תשעה ימים.

והלואי נשתפר בהם ויהיה הישועה שפה נחוצה לעם ישראל, כל כף הרבה שנים עברו כבר מאז חרבן בית המקדש

שקורין פרשת דברים שכתוב ולא שמע ה' בקלכם (א מה), וכפרוש התרגום שם 'לא קבל ה' צלותכון, קורין באותו שבת בתפלת המנחה ואתחנן אל ה' וגו' (ג) (א), עד כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרבים אלו וגו' בכל קראנו אליו (ד ט).

וכתב התרגום אונקלוס: 'ארי מאן עם רב וגו' לקבלא צלותה בעדן עקתה וכו' ובכל עדן דאנחנא מצלין קדומי. והתרגום יונתן כתב, וזה לשונו: 'ברם מימרא דה' יתיב על כורסיא רם ומנטל ושמע צלותנא בכל עדן דאנן מצליין קמיה ועביד בעותא'.

וגם תרגום ירושלמי מסיים בזה הלשון: 'בכל שעה די אנן קרן ליה והוא עני'. ואמרו חז"ל בגמרא ברכות דף נ"א (ע"א) שזו הפרשה כתוב בתפלין דמארי עלמא. ועוד כתוב בסדרה ואתחנן (ד טט) 'ובקשתם משם את ה' אלקיך ומצאת וגו':

השני ועינינו פלות ומתחלות לבגן בית המקדש השלישי. יש שם דברים נפלאים ממש לכל אחד.

אתמול היה מאמר החסידים על הפרוש שצחלתו בפניו ודאגתו בלבו, היום מדבר על לב טהור ונקי כבקשת דוד המלך עליו השלום 'לב טהור ברא לי אלקים' (תהלים נ"א יב), מחר מדבר בענין קובע עתים לתורה, הכל מסבך יפה ומכנס היטב בלשון הפסוקים, כדאי לעיין שם (יו"ט ג' ד' מנחם אב):

הכנת לב לתפלה

רבי שלמה אריה לייב מטיטשין זיע"א

על אף קריאת הפסוק 'ולא שמע ה' בקלכם', בתפלת המנחה נקרא הפסוק 'כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרבים אלו וגו' בכל קראנו אליו

פלא גדול הדבר הזה, כי באותו שבת

פרשת דברים

אלה הדברים (לפי שהן דברי תוכחות ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום בהן, לפיכך סתם את הדברים והזכירן ברמז מפני כבודן של ישראל, רש"י) (א א)

חדושי רבי נחמיה

רבי נחמיה אלתר זיע"א (פן בעל השפת אמת)

התמיהה אם הזכירם רק ברמז אף לאחר מכן מזכירם בפרוש

המפרשים מקשים על מה שכתב רש"י ו"ל שהזכירם ברמז וכו', והלא אחר כך כתוב כל התטאים שהזכירם משה רבנו עליו השלום בפרוש.

באורו הירוע של הקדשת לוי זיע"א בראשון לחשבון עונות

ויש לבאר, דהנה ידוע (יומא פ"ו:) שבתשובה מאהבה זדונות נהפכים לזכיות. והנה בספר הקדוש קדשת לוי כתב על מה שאמרו חז"ל (תנחומא אמור כב) ראשון לחשבון עונות, כי בחג הספות באים ישראל לידי תשובה מאהבה והזדונות נהיות פזכיות, ולכך מחשבים את העונות כדי לעשות מהם זכיות, וזה הפרוש ראשון לחשבון עונות, ודברי פי חכם חזן.

אחר ששמעו את חטאייהם ברמז ועשו תשובה מאהבה, נהפכו לזכיות, ושוכח הזכירם משה רבנו בפרוש

הדברים, וכי הפסוק הזה מדבר מלמוד התורה.

ונוכל לומר על פי פשוט. אלה הדברים אשר דבר משה, הינו שהכניס הדבורים האמתיים בתוך פללות ישראל שיעסקו תמיד בתורתו ועבודתו, ולמדם האף צריכים ללמד תורתו. וכאמת הדבורים של משה ודבורים של תורתנו הקדושה הן הן דבורים נצחיים וקיימים לעד ולעולמי עולמים.

'בעבר הירדן' - על ידי דברים אלו יכולים לעבר ולעלות מכל הירידות

בעב"ד הירדן. הינו בהדברים שאמר אחר כך יכול לעבר כל הירידות, הינו הדברים הנמוכים מאד, ולהעלותם לשורשם.

'במדבר בערכה' - דבורי תורה ותפלה במתיקות וערכות

ועתה מפרש הכתוב, במה יכול לעשות פנ"ל, לנה אמר: במדבר, הינו בדבור של תורה ותפלה. בערכה, הינו שידבר הדבורים של תורה ותפלה במתיקות גדול לקבל חיות מהם.

'בערכה' - אחדות וערכות

או יאמר בערכה, הוא לשון ערבוּב. הינו כשישראל מערבים כלם ביחד בחבה

ולכך יש לומר כאן, שמתחלה הזכירם משה רבנו עליו השלום ברמז, וכיון שישאל הבינו את תוכחתו של משה רבנו עליו השלום, כדאי עשו תשובה מאהבה, וממילא נעשה מכל העונות זכיות. ולכך חושב אחר כך את כל העונות בפרוש - כדי לעשות מהם זכיות, אבל מתחלה קדם שתקנו את התטאים לא רצה לבישם ולהזכירם בפרוש:

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן במדבר בערכה מול סוף בין פארן ובין תפל ולכן נחצרת ודי זהב (אמר הקדוש ברוך הוא, ראה לשונה של תורה מה חביבה שמרפאה את הלשון, מנין שכן חביב מרפא לשון עין חיים' (משלי טו ד), ואין עין חיים אלא תורה שנאמר 'עין חיים היא למחויקים בה' (שם ג יח), ולשונה של תורה מתיר את הלשון, רבי' א א) (א א)

בית אהרן

רבי אהרן מסקלין זיע"א

משה רבנו למד את בני ישראל מה היא הדרך הראויה ללמוד התורה | דברי משה רבנו נצחיים וקיימים לעד

ולכאורה מה שיש המדרש הזה על זה הפסוק 'אלה

דְּהִינָה יֵשׁ בְּנֵי אָדָם אֲשֶׁר אִם יִקְרָה לָהֶם אֵיזָה מִחֲלָה רַחֲמָנָא לְצַלֵּן אוּ שְׂאָר מִיָּנִי יִסּוּרִים בַּר מִיָּנִי, אֵינִם נוֹתְנִים עַל לִבָּם לְשׁוֹב אֶל הַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ וּלְהַתְמַרְמֵר בְּשִׁבְרוֹן לֵב עִם גְּדֹל פִּשְׁעֵם שְׂגָרָם לָהֶם זֹאת, אֲף תּוֹלִים הֵפֵל בְּמִקְרָה וְאוֹמְרִים שְׂגָם לְשְׂאָר בְּנֵי אָדָם כִּן הוּא [וּבְלִשׁוֹן אֲשַׁכְּנֹו: עַס אִזוּ אִיִּין אוֹנְטֵר גְּאָנְג] וְלֹזֶאת אֵינִם שְׂמִים עַל לִבָּם לְשׁוֹב בְּתִשׁוּבָה שְׁלֵמָה.

לֹזֶאת רְמִזָּה לָנוּ הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה: לֹא תִכְיֹו פָּנִים בְּמִשְׁפָּט, 'תִּפְרִירו' מְלִשׁוֹן נִכְרִי, וְהַפְּנִיָּה, אִם יִקְרָה רַחֲמָנָא לְצַלֵּן מִשְׁפָּט עַל הָאָדָם, הֵינֹו פְּרַעֲנוּיֹו, בַּל תִּכְנִיסוּ שׁוֹם פָּנִים נִכְרִי בְּזָה לֹמַר שְׂגָם לְפָלוּנִי וּפְלוּנִי קָרָה כְּזֹאת. חֲלִילָה לֹמַר כֵּן.

אָךְ יִתְחַזֵּק בְּלִבּוֹ – אָמַת גְּמוּרָה הוּא כִּי בְּשָׁלִי הוּא הַצָּרָה הַזֹּאת וְעוֹנוֹתֵי גְרָמוֹ, וְהַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ בַּעַל הַרְחֵמִים שְׁלַח עָלַי כְּדֵי לְעוֹרֵר אוֹתִי מִתְרַדְמָתִי לְשׁוֹב לְפָנָיו כְּדֵי לְהִיטִיב לִי בְּאַחֲרִיתִי, דְּבוֹדָי קוֹדֶשׁא בְּרִיף הוּא לֹא עֵבִיד דִּינָא בְּלֹא דִּינָא (בְּרִיכוֹת ה:), וְכַמְאָמַר הַגְּמָרָא (שֵׁם ה:). אִם רוֹאֶה אָדָם שִׁיִּסּוּרִים בְּאִים עָלָיו יִפְשָׁפֵשׂ בְּמַעֲשָׂיו וְכו'. כִּקְטָן כְּגֹדֵל תִּשְׁמַעוּן, רְצָה לֹמַר זֶה שְׂאֲמַרְתִּי 'לֹא תִפְרִירו כו'', 'כְּקָטָן גְּדוֹל' תִּשְׁמַעוּן אֶת זֹאת.

לכל אחד נותן הקב"ה יצר הרע שביכולתו לנצחו

לֹא תִגְוֹרוּ מִפְּנֵי אִישׁ. רְצָה לֹמַר בַּל תִּאֲסָפוּ דְבָרִים לְהַתְרַעֵם עַל הַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ, מִפְּנֵי שִׂישׁ לְכֶם טַעֲנָה שְׂאֲתֶם אֲנָשִׁים וְהִיצֵר הָרַע הוּא מְלֹאךְ וְאִיף אָנוּ יְכוּלִים לְנַצְחוֹ, וְלִמָּה הִבִּיא הַקְּדוּשׁ בְּרוּף הוּא עָלֵינוּ אֶת זֹאת.

לְזָה אָמַר, כִּי הַמִּשְׁפָּט לְאֱלֹהִים הוּא, רְצָה לֹמַר כִּי הַקְּדוּשׁ בְּרוּף הוּא בְּעַצְמוֹ הוּא הִבִּיא עָלֵיכֶם יִסּוּרִים הֲלָלוּ, וְאִין הַקְּדוּשׁ בְּרוּף הוּא בָּא בְּטְרוּוֹנֵיָא חֵס וְשְׁלוֹם עִם בְּרִיּוֹתֵי, וּבְדוֹדָי נִתֵּן לְכָל אֶחָד יִצֵּר הָרַע כְּזֶה שִׁיּוּכָל לְנַצְחוֹ, וְכַמְאָמַר הַגְּמָרָא (סוֹכָה ג:). כִּל גְּדוֹל מִחְבְּרוּ יִצְרוּ גְּדוֹל מִמֶּנּוּ, וּבְדוֹדָי יִסְרְכֶם הַקְּדוּשׁ בְּרוּף הוּא לְטוֹבָה, כְּמִאָמַר הַכְּתוּב (מִשְׁלֵי ג יב) 'אֶת אֲשֶׁר יֹאֲהֵב ה' יוֹכִיחַ'.

כאשר קשה על היצר על האדם פילו תחנתו לפני הכורא יתברך

וְהַדְּבָר אֲשֶׁר יִקְשֶׁה מִכֶּם, רְצָה לֹמַר אֲף אִם תִּפְלוּ חֵס וְשְׁלוֹם בְּיָדוֹ בְּאֵיזָה דְבָר אֲשֶׁר יִקְשֶׁה מִכֶּם לְנַצְחוֹ בְּזָה, אִזִּי תִקְרָבוּן אֵלַי, רְצָה לֹמַר תִּקְרִיבוּ עֲצָמְכֶם לַה' (בְּלִשׁוֹן אִידִישׁ: עַר זָאל זִיךְ מְקָרִיב זִין צוֹא הַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ) וְתִתְפַּלְלוּ לְפָנָיו בְּלִבְ שְׁלָם, וְאִזּוּ וְשִׁמְעֵתִיו, שְׁמוֹעַ אֲשִׁמַּע צַעֲקַתְכֶם וְאֲצִילְכֶם מִיַּד הָאוֹיֵב הָרַע הַזֶּה:

וְתוֹסֵף לָנוּ בְּמִלַּת הוֹאִיל. וְאֶפְשָׁר לְרַמְזוֹ דְּכַנְתוֹ בְּמִלַּת הוֹאִיל הוּא עַל רְזִי הַתּוֹרָה, דְּאָמַר לָהֶם רְזִי הַתּוֹרָה, דְּהוֹאִיל בְּמִלּוֹי ה"א וְא"ו אֶל"ף יו"ד לְמ"ד גִּימְטְרִיא זְה הַרְזו', דְּהִינֹו שְׂאֲמַר לָהֶם רְזִי הַתּוֹרָה.

וּכְכֹר כְּתִבְנוּ בְּמִקּוּם אַחַר בְּסִיעֵתָא דְשְׂמִיָּא דְמִלַּת הוֹאִיל אוֹתִיּוֹת 'אֶלְהֵו', דְּאֶלְהֵוּ זְכוּר לְטוֹב הוּא תְּלַמִּידוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבְּנּוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם (סוֹטָה יג. תוֹסֵפְתָא עֲדוּיוֹת ספ"ג), וּמִסַּר לוֹ סוּדוֹת הַתּוֹרָה, וְהוּא גְּלָה אוֹתָם לְהַרְבֵּ רַבֵּי שְׁמַעוֹן בַּר יוֹחָאי עָלָיו הַשְּׁלוֹם וּלְרַבְּנּוּ זְלָה"ה.

וְעַל זֶה אָמַר הוֹאִיל מֹשֶׁה, הוֹאִיל בְּמִלּוֹי שֵׁם רַמְזוֹ רְזִי הַתּוֹרָה כְּמוֹ שְׂכַתְבְּנוּ, וְשֵׁם רַמְזוֹ גַם כֵּן דְּמֹשֶׁה רַבְּנּוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם מִסַּר רְזִי הַתּוֹרָה לְאֶלְהֵוּ זְכוּר לְטוֹב הַנְּרַמְזוֹ בְּמִלַּת הוֹאִיל, וְגַם כֵּן מִלַּת בְּחֵרֵב גִּימְטְרִיא 'הַרְזו':

משה הוזהרים לעסק ברזי התורה

וּמָה שְׂאֲמַר דְּבַר אֲלֵינוּ בְּחֵרֵב לֹאמַר רַב לְכֶם שְׂכַת בְּהַר הַזֶּה, הַפְּנִיָּה שְׂאֲמַר לָהֶם עַד מָתִי אַתֶּם עֹסוּקִים בְּפִשְׁט רַמְזוֹ דְּרַשׁ שֶׁל הַתּוֹרָה דוּקָא, פְּנוּ וְסַעוּ לְכֶם וּתְנוּ לְבַבְכֶם לְדַעַת סוּדוֹת הַתּוֹרָה שְׁהֶם עֲקָרֵי הַתּוֹרָה, שְׁהַתּוֹרָה בְּלֹא סוּד כְּגוֹנָף בְּלִי נִשְׁמָה.

וְזָהוּ רַב לְכֶם שְׂכַת בְּהַר הַזֶּה שְׁהוּא פִּשְׁט הַתּוֹרָה, רַב לְכֶם שְׂכַת בְּהַר הַזֶּה עִם הַתְּבוּת גִּימְטְרִיא 'אֶלָה הֵם פִּשְׁט דְּרַשׁ רַמְזו' עִם הַכּוּלָּלִים, וְהִינֹו עַד מָתִי רְצוֹנְכֶם כִּי אִם בְּפִשְׁטֵי הַתּוֹרָה, דְּאִין זֶה קִיוּם הַעוֹלָמוֹת רַק בִּידְעַת סוּדוֹת הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שְׂכַתֵּב הַרְבֵּ רַבֵּי שְׁמַעוֹן בַּר יוֹחָאי עָלָיו הַשְּׁלוֹם בְּתַחֲלַת הַאֲדָרָא (וּוְהַר ח"א קכ"ז) עַד מָתִי גִּימְטְרִיא דְחַד סְמִכָא.

וְעַל זֶה אָמַר לָהֶם רַב לְכֶם שְׂכַת בְּהַר הַזֶּה הֵינֹו בְּפִשְׁטֵי הַתּוֹרָה, פְּנוּ וְסַעוּ לְכֶם וּבֹאוּ הַר הָאֲמָרִי, תְּבַת הָאֲמָרִי מְלֹאָה וְא"ו עִם הָאוֹתִיּוֹת גִּימְטְרִיא 'רְזוּן' עִם הַכּוּלָּל, דְּהִינֹו הַשְּׁתַּדְּלוֹ לְעַסֵּק בְּרְזִי הַתּוֹרָה דְּזָהוּ עֲקַר הַתּוֹרָה:

לא תכירו פנים במשפט כקטן כגדל תשמעונו לא תגורו מפני איש כי המשפט לאלהים הוא והדבר אשר יקשה מכם תקרבון אלי ושמעתי (א יז)

אמת ליעקב

רבי יעקב יצחק מבלגודוב זיע"א כאשר ארע לאדם מארע מצער אל יאמר שהוא מקרה ומנהגו של עולם אלא יהרהר בתשובה

וּבְאֲחֻדוֹת וְהוֹלְכִים לְבֵית הַכְּנֶסֶת וּמִתְפַּלְלִים בְּיַחַד בְּאַחְוָה וְשְׁלוֹם וְרַעוּת, אִזִּי יְכוּלִים אַחַר כֵּן לְיִשֵּׁב לְלַמַּד תּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה גַם כֵּן בְּאַחְבָּה.

או יֹאמַר בְּעִרְבָה, לִשׁוֹן עֲרֻבוֹת. כִּי כַּל יִשְׂרָאֵל עֲרֻבִין זֶה בְּזָה, וְזֹאת הִיא הַסְּבָה אֲשֶׁר אִישׁ אֶת אַחֲיוּ יִחְזְקוּ זֶה אֶת זֶה לְעֻבּוֹדָתוֹ יִתְבַּרְךָ.

'מול סוף' – בעת הלמוד והתורה ישנה מול עיניו שעומד מול האין סוף ברוך הוא

וְעַתָּה מְפָרֵשׁ הַכְּתוּב הָאִיף צְרִיכִים לְלַמַּד וּלְהַתְפַּלֵּל. עַל זֶה אָמַר הַכְּתוּב מוֹל סוּף, הֵינֹו שִׁיְהִיָּה פְּנִיתוֹ בְּעַת שִׁיּוּשֵׁב לְלַמַּד אוּ לְהַתְפַּלֵּל שְׁהוּא עוֹמֵד כְּגַדֵּד הַקְּדוּשׁ בְּרוּף הוּא וּבְהָאִיף אֲנַפִּין יְקוּם קְדָם מְלִכָא.

וְזָהוּ מוֹל סוּף, כִּי עַל פִּי הָאָמַת נִקְרָא הַקְּדוּשׁ בְּרוּף הוּא אִין סוּף פְּיֻדוּעַ, מִחֲמַת שְׁלִכָל הַדְּבָרִים שְׂבַעוּלָם יֵשׁ לָהֶם סוּף, וְהוּא יִתְבַּרְךָ אִין לוֹ רֵאשִׁית וְלֹא תְּכַלִּית, שְׂנַאָמַר 'אִנִּי רֵאשׁוֹן וְאִנִּי אַחֲרוֹן וּמִבְּלַעֲדֵי אִין אֶלְקִים' (יִשְׁעֵיהַ מֵד ו'), אֲף מִחֲמַת שְׁכָל הַדְּבָרִים שְׂבַעוּלָם יִתְמוּ וְיִכְלוּ, וְאַחֲרֵי כְּכֹלוֹת הֵפֵל לְבָדוֹ יְמִלְךָ נוֹרָא, כְּמִאָמַר 'הִמָּה יֹאבְדוּ וְאַתָּה תַעֲמַד' (תְּהִלִּים קב כז), לְכֵן הוּא נִקְרָא סוּף, כִּי סוּף כַּל הַדְּבָרִים הוּא לְבָדוֹ יְהִיָּה.

וְזָהוּ מוֹל סוּף. הֵינֹו לְמוֹל הַקְּדוּשׁ בְּרוּף הוּא, יְהִיָּה פְּנִיתוֹ בְּעַת שִׁיּוּשֵׁב לְלַמַּד וְיִתְפַּלֵּל, כִּי אִין רֵאוּי לְהַתְפַּלֵּל בְּמִחְשַׁבְתָּה וְזֹלָתוֹ, רַק לוֹ לְבָדוֹ רֵאוּי לְהַתְפַּלֵּל.

'בין פארן' – לפאר לכורא יתברך

בֵּין פֹּאָרוֹן. הֵינֹו שִׁיּוּשֵׁב וְיִשְׁבַח לְהַקְּדוּשׁ בְּרוּף הוּא בְּגִדְל פֹּאָר, וְכִשְׂאָדָם רוֹצֶה לְעֻלוֹת וּלְהַגִּיעַ לְמוֹל הַקְּדוּשׁ בְּרוּף הוּא שְׁהוּא סוּף כַּל הַדְּבָרִים שְׂבַעוּלָם, צְרִיף לְעֻלוֹת בְּדְבָרֵי תּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה שְׁהִיא גַם כֵּן נִצְחִית וְתִקּוּם לְעַד. וּבְזָה הֵפֵל עַל נְכוּן, כִּי בְּאָמַת מְרִי הַפְּסוּק מְלַמֵּד הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה:

בעבר היצרן בארץ מואב הואיל משה באר את התורה הזאת לאמר ה' אלהינו דבר אלינו בחרב לאמר רב לכם שכת בהר הזה (ה-א)

מחטף הלבו

רבי יעקב אביחצירא זיע"א משה רבנו גלה רזי התורה לישראל ולאליהו יש לרקודק מהו פננתו במלת 'הואיל', כדי באמרו 'באר את התורה', ומה

ותשבו ותכבו לפני ה' ולא שמע ה' בקלכם
(א מה)

זכרון קדוש

רבי שלמה דוד יהושע מסלונים זיע"א הי"ד
עקר התשובה היא מכאן ולהבא
ותשבו ותכבו לפני ה' ולא שמע ה' בקלכם.
למה, מפני שעשו תשובה רק על
העבר, בכחינת 'ותשבו ותכבו', ועקר
התשובה היא על להבא:

רכ לכם סב את החר הזה פנו לכם צפנה
(ב ג)

דברי חיים

רבי חיים מצאנז זיע"א
יראת ה' היא עקר התכלית המתבקשת
מרבוי קיום התורה והמצוות
ועל דרך זה יש לבאר נמי בעניני
ההתנהגות האדם בעולם, פי באמת
צריך לעשות הרבה פעולות וענינים גם
בתורה ובמצוות, כמאמר חז"ל (מכות פ"ג
מט"ו) רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את
ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות,
כדי לזכך החמר.

אבל עקר שרש העבודה לנקדה אחת
פנימית, היא יראת ה', וכמאמר
הגמרא ברכות אי איפא יראת ה', ומשל
לקב חומטין שמחזיקו (שבת לא), ככה יראת
השם הוא עקר תכלית של העבודה ותורה
ומצוות.

כאור הפסוק על פי הנ"ל

ויש לומר שזה פונת הכתוב, על דרך
רמז, רב לכם סב את החר הזה פנו
לכם צפנה, הינו היצר הרע מכנה בשם
'חר' (סוכה נב), ויש רב לכם, הרבה תורה
ומצוות לזכות החמר, אף עקר פנו צפונה,
הנקדה הצפונה השמונה, היא יראת השם.

ופנו לכם בגימטריא 'דרך' עם האותיות,
שהוא שני פעמים השמות שמכונים
'דרך' כמבאר בכונת אלול, צפונה בגימטריא
הארבע שמות הוי"ה הידועים, הינו שעל
די דרך הנ"ל שהוא תשובה כמבאר שם
בכונת אלול, על ידו יזכו להשם השמונה
בתוך נפש הישראלי כפתוב 'אשר אני שכן
בתוך בני ישראל' (במדבר לה לד):

ויתר הגלעד וכל הבשן ממלכת עוג נתתי
לחצי שכט המנשה כל חבל הארנב לכל

הבשן ההוא יקרא ארץ רפאים (ג א)

עטרת ישועה

רבי יהושע מדוניקוב זיע"א
טעם הנסיעה למרחצאות בחדשי תמוז
ואב

הנה בימים הללו חדשי תמוז אב, נוסעים
למרחצאות לשנות ממי התרופה,
יען פי תמוז אב נטל עשו חלקו ועל ידי
זה בא כל חלי ומדוה רחמנא לצלן, וצריכין
לעשות פעולות הטבעיות להמשיך רפואה.
ובכל זאת צריך לדעת כי העקר הוא לתקן
הנשמה.

גם כאשר נוסעים עבור רפואה נשמית
יש לכוון לתקון הנשמה

וידוע אשר חדשי תמוז אב המה נגד
מדות אר"ף אפי"ם, והוא מספר
בש"ן, וזה וכל ארץ היבשן. ההוא יקרא
ארץ רפאים, פרוש אם נוסעים לארצות
רחוקות בזמנים אלו שהם נגד אר"ף אפי"ם
העולה בש"ן, וההיא יקרא ארץ רפאים,
צריך להמשיך רפואות לישראל בכל ענינים
לטובה.

וזה כל חבל הארנב, פי 'ארנב' עולה
'בנים' 'מזונא', ותבת 'חבל' רומז
על חיים, שכל זמן שהאדם נקשר בחבל
השרש נשמתו למעלה נמשך לו חיים,
וכמו שנאמר בקהלת (קהלת יב ו) עד אשר
לא ירתק חבל הכסף, ולזה יעקב חבל
ניחלתו הראשי תבות עולה 'חיים'.

וזהו שלקח זאת מנשה דייקא, אתון
נשמה, ורמז לנו בזאת אשר כל
הטובות הנשמיות ורפואות הגוף יהיה סבה
שנוכל לעבוד הבורא יתברך שמו ולתקן
תקון הנשמה. ודייקא על זה יהיה פונת
הנוסע למרחצאות, ולא להנאת גשמיות
בלבד חס ושלום, רק להכריא גופו לעבודתו
יתברך שמו:

שבת חזון

לקוטי שיחות

רבי מנחם מענדל מליובאוויטש זיע"א

'שבת חזון' - לשון מחנה שמראין לכל
אחד מישראל את המקדש דלעתיד מרחוק
| ביאור הענין על פי משל

כביאור הפנימי של השם 'שבת חזון',
ידוע מה שהביא הרב החסיד
הנודע רבי הלל מפאריטש (נעתק באוה"ת לני"ך
ח"ב עמ' א'צו - בשוה"ג) בשם הרב לוי יצחק
מפאריטש נבג"ם וזה לשונו:

משל . . מאב שיש לו בן יקר ועשה
לו מלבוש יקר להתלבש בו, ומצד
שלא נזהר הבן באותו בגד ועשה מעשים
אשר לא יעשו קרע אותו לכמה קרעים.
ועשה לו פעם שני לבוש יקר, וקרע אותו
גם כן.

מה עשה האב, עשה לו לבוש שלישי
ולא נתן לו ללבש אותו רק גזוז
ולפרקים ידועים הוא מראה לו הלבוש
ואומר לו ראה שאם תתנהג בדרך הישר
ינתן לך לבוש זה ללבש אותו ונמצד זה
מרגילו לילך בדרך הישר עד שיודע בו
שנעשה אצלו כמו טבע אז יתן לו הלבוש
להלביש אותו כי אז אינו ירא ממנו פן
יחזר לסורו מאחר שנעשה כמו טבעית
כו', וזהו ענין 'שבת חזון' - לשון מחנה
שמראין לכל אחד ואחד מישראל המקדש
דלעתיד מרחוק כו' וד"ל.

שתי הדעות האם בית המקדש השלישי
יבנה בידי שמים או בידי אדם | קשור
שתי הדעות יחד

ויש לבאר בזה, דהנה ידועה דעת הזוהר
(ח"א כת, א. ח"ג רכא, א. וכ"ה ברש"י סוכה
מא, סע"א) שבית המקדש השלישי יבנה על
ידי הקדוש ברוך הוא. אבל לאידך מציינו
ברו"ל שהמקדש יבנה על ידי בני ישראל,
וכן פסק הרמב"ם דמשיח בונה המקדש.

והנה כבר נתבאר כמה פעמים שיש לומר
כמה תווכים בין ב' הדעות,
דתרוניייהו איתנהו ביה. ונמצא, שבבנין
דלעתיד יש צרך בשני הענינים - הן הענין
דבנינא דקודשא בריך הוא, וכן שיעשה
על ידי בני אדם, המלך המשיח.

ונקדת הבאור בזה היא, פי עקר החדוש
דבית השלישי הוא שיהיה בית
נצחי, דלא כבית הראשון ובית השני, ולכן
צריך להיות בנינא דקודשא בריך הוא,
ולא בנינא דבר נש, שאין לו קיום (כמבאר
בזהר שם).

אבל לאידך, נצחיות המקדש צריך להיות
(גב) כמו שהוא בגדרי המטה, ולכן
קביעות נצחית זו למטה היא על ידי מעשה
בני אדם, שאז הנצחיות כמו שהיא מצד
'בנינא דקודשא בריך הוא' נקבעת גם
בגדרי המטה.

ענין שתי דעות הנ"ל גם כמה שמראים
את מקדש העתיד לכל אחד

ויש לומר, דכשם שהוא בנוגע לבנין
בית המקדש, על דרך זה הוא גם
בזה שמראין את המקדש דלעתיד לכל
אחד ואחד מישראל, שיש בזה מעין שני

מבקשים אנחנו להקל מעלינו את עלך הקשה. ודבריהם מצאו חן בעיני המלך וימלא את בקשתם.

הנמשל כיום השבת וסעודת מלוה מלכה

כן גם אנחנו בני ישראל, כאשר כל איש ישראל סובל מדאגות על פרנסה ועל גלות, ועם כל זה כאשר יגיע יום שבת קדש – כל אחד ילבש בגדי כבוד ומכבד שבת מלכתא בשלש סעודות ושירות ותשבחות, ואין מעלה על שפתי שום תחנה ובקשה לטובת נפשו, כאשר אסרו לנו חכמינו ו"ל לשאל צרכיו בשבת.

אבל בהגיע עת סעודת מלוה מלכה עם פגרת יום קדשו, אז האיש המשכיל יכול לבוא לפני המלך – מלכו של עולם להשתפך נפשו בדברים כנ"ל, ואז בטח השם יתברך ימלא כל משאלות לבנו לטובה, עד כאן דבריו הקדושים.

כאור הענין בימי בין המצרים ושבת חזון

וסיים על זה הרב הקדוש מבארניב זצוק"ל: וכן גם אנחנו אשר בימי המצרים כל אחד מישראל בוכה ומתאנח על הצרות שנכפלו וכאז עלינו בימים ההם, ועם כל זה כבוא יום שבת קדש של שבת חזון אנו מסירים את בגדי האבל ולובשים בגדי שבת לכבוד ולתפארת מלכנו מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא ושמחים ומתענגים בסעודת שבת קדש ורקודין ושירות ותשבחות.

לכן מהראוי אשר מלכנו אשר הוא בוחן פליות ולב יחוס עלינו ברב חסדו לנחמנו מעצבון לבנו השמון בחבנו גם בשבת קדש הנה, וישמחנו בכנין עירו וארמון על מקומו יכונן פן יהי רצון אמן סלה:

לכו נא ונכחה יאמר ה' אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו ונו' כצמר יהיו (א מ)

באורו של חמה

רבי חיים מאיר מוויז'ניץ זיע"א

חזון גרמא לתקן ענין שנאת חנם ולאזהב

כל אחד מישראל

איתא בגמרא (יומא ט:) שחרבה עירנו ובית מקדשנו מפני שנאת חנם, שלא אהבו זה את זה כמו שצריך. הרי שהזמן גרמא לתקן ענין זה ולאזהב כל אחד מישראל, ואיני אומר שצריכים לאזהב את כלם, דהרי עוברי עברה בפרהסיא מצוה לשנאותם (פסחים קג:). וכו'.

על ידי אהבת חנם זוכים להשפעות טובות

וזה יש לפרש בפסוק שלפנינו: לכו נא, לכו' נטריקון ו'אהבת לרעה כ'מוך

בני ישראל מצד עצמו אין ראית המקדש פועלת בו באפן נצחי.

וזהו שמדיק ש'מראין לכל אחד ואחד מישראל המקדש דלעתיד מרחוק, שאף שמראין המקדש דלעתיד, צריך שירגש אצל האדם שהוא מרחוק, ועבודת האדם צריכה להיות להתבונן בזה גופא, שמראין לו המקדש דלעתיד, והוא מצד עצמו רחוק מזה, והרי זה גורם אצלו תנועה של בטול עד שעל ידי זה נעשה 'כלי' שההמשכה מלמעלה תרגש ותקלט במציאותו.

השיכות לענין שבת חזון על פי פשוטו

ועל פי זה יש לבאר גם השיכות לענין שבת חזון בפשוטו, שהוא על שם התחלת ההפטרה 'חזון ישעיהו', שבגלוי הוא 'אשר חנה על יהודה וירושלם גו', ענינים שהם הפך הישועה והנחמה, כי גלוי המחנה דהמקדש דלעתיד, בא על ידי רגש הרחוק, המבאר בהפטרה ד'שבת חזון', שזה פועל הקרוב ש'מ'חזון' יהיה 'ותחזינה עינינו', דראית המקדש לעתיד לא תהיה מרחוק, אלא מקרוב (חלק לט עמ' 9 ואל"ף):

חמרא טבא

רבי אברהם טמחה מבארנוב זיע"א

בשבת חזון יכולים לפעל כל המשאלות

| באור על פי משל

הרב הצדיק רבי אלעזר ו"ל מליזענסק אמר, כי בסעודת מלוה מלכה יכולים לפעל ישועות על ישראל יותר מסעודות שבתות ויום טוב.

ואמר על זה משל, למדינה אחת שהיתה סובלת במסי מלך ושריו וארונות גדולים, פעם אחת הגיעה אליהם ידיעה כי המלך בכבודו יבא לשפן במדינתם על איזה ימים.

וילכשו כלם בגדי יום טוב ויצאו לקראת המלך בשמחה וחדנה וקול משוררים ומנגנים, וכל הימים אשר ישב ביניהם המלך עשו סעודות גדולות וישמחו על פי נבל וכנור.

ובהגיע היום אשר המלך יסע לביתו, נתקבצו כל אנשי המדינה וילכו ונפלו לפני רגלי המלך ויאמרו, אדונינו המלך, אמנם פי כל הימים אשר שכנת בתוכנו היינו שמחים ומשמחים ולא הודענו לפניך את צרת נפשנו, פי לא רצינו להדאיב את הוד מלכותך.

אבל כעת לפני נסיעתך מאתנו מכרחים אנחנו לגלות לך כי בשל חנונו נשא רב המסים אשר העמסת עלינו, ולזאת

ענינים אלה – בנינא דקודשא בריך הוא ומעשה בני אדם:

מה שאמר 'לשון מחנה שמראין לכל אחד ואחד מישראל', פונתו שהראיה באה לא מצד האדם עצמו, אלא היא פעלתו של זה שמראה אותו, שהראיה באה מלמעלה, על דרך שהבנתו הוא בנינא דקודשא בריך הוא.

וזהו החידוש בראיה זו לגבי ראית השכינה במקדש הראשון והשני. במקדש הראשון והשני, אף שבני ישראל עלו לרגל והקריבו קרבנות במקדש וראו גלוי שכינה על ידי עשרת הנסים שנעשו לאבותינו, שפשיטא שכל זה מביא ליראת שמים – הרי ראיה זו היא מה שבני ישראל ראו ונתעוררו ליראת שמים; ואלו בבית המקדש השלישי הרי זה באפן ש'מראין לכל אחד ואחד מישראל, שהקדוש ברוך הוא מראה אותו.

החלוק בין מקדש ראשון ושני למקדש שלישי

והחלוק ביניהם: בבית המקדש הראשון והשני 'ראו' בני ישראל מעצמם את הגלוי, וכיון שהיא ראיה של נבוא, הרי אין זה גלוי אלקות דהמקדש כמו שהוא, פי אין ביכלתו של נבוא לראות ולהשיג מאלקות אלא באפן מגבל, לפי ערך מדידות והגבלות האדם.

מה שאין פן המקדש דלעתיד שמראין לכל אחד ואחד מישראל, אין זה לפי ערך ודרגת הנבוא, אלא זהו המקדש עצמו, כי הקדוש ברוך הוא מראה אותו, וענין זה הוא נעלה שלא בערך ממה שנבוא יכול לראות ולהשיג.

ומטעם זה ראית הגלויים שבבית ראשון ובית שני והעבודה אז לא פעלה שהנהגת בני ישראל בדרך הישר תהיה 'כמו טבע' בנפשם, ענין הנצחיות, ודוקא ראית המקדש דלעתיד יש בכחה לפעל שהנהגתם תהיה בדרך הישר,

כי ראית ועבודת ישראל במקדש ראשון ושני אינה אלא ראיתו ועבודתו של נבוא, דלהיותו מדוד ומגבל ובעל שנוי, הרי גם עבודתו היא בהגבלה ואי אפשר שיהיה לה נצחיות; מה שאין פן ראית המקדש דלעתיד, הרי זה פעלה מצד הקדוש ברוך הוא, ולכן דוקא בכחה לפעל שהנהגה בדרך הישר תעשה כמו טבע.

דיוק הלשון ש'מראין לכל אחד ואחד מישראל המקדש דלעתיד מרחוק'

אמנם אף על פי כן, מפיין שכל זה הוא מצד ה'מראין' שמלמעלה, ולא מצד האדם שלמטה, נמצא, שמצד מצב

לשונות של אור

גלות

נעם אלימלך

רבי אלימלך מליז'נסק זיע"א

אלו היה צדיק אחד שהיה מצטער אך ורק על צער השכינה היינו מיד נגאלים

הגנה אנחנו בגלות המר הנה אשר בצרותינו לו צר וגלה השכינה עמנו, אין לנו לדאג ולהתאונן אלא על גלות השכינה, ולא לחשב כלל על צרותינו, כי אם על צער וגלות השכינה, ואלו היה מנמותינו וצערנו רק על צער השכינה ולא על צערנו בודאי היינו נגאלים מיד וכו', ואלו היה צדיק אחד כנ"ל היה מציל את כל העולם כלו מן הגלות

(פרשת שמות ד"ה וישב משה)

לאחר חרבן בית המקדש יותר קל להגיע לרוח הקדש

אנו רואים שכעת אשר אנחנו בגלות המר יש בני אדם שזוכים לרוח הקדש בקל יותר מבימי הנביאים שהיו צריכים השבעות והתבודדות רב כידוע כדי שישינו הנבואה ורוח הקדש (פרשת וישב ד"ה אי וישב, עין שם המשל שמביא)

שפת אמת

רבי יהודה אריה לייב מגור זיע"א

גם בגלות הותר לנו הכוונת והכבוד אפשרות להארת פניו

שגם בגלות שהסתיר פניו מאתנו, מ"מ נשאר חלונות וחרכים, 'חלונות' המה הצדיקים, ו'חרכים' שיש גם בפשוטי בני כל אחד לפי ערכו איזה סדק שיכול הוא לפתח

(פסח תרמ"ג ד"ה בפסוק בשה"ש)

פרי צדיק

רבי צדוק הפהן מלובלין זיע"א

יחזקאל הלך לגלות בשמחה בהרגישו אור הקדשה שיזכו לו בכבל

שמעתי מאדמו"ר הקדוש וצלה"ה (רבי מרדכי יוסף מאיז'ביצא זיע"א) שבעת שגלו לכבל, כלם הלכו כמר נפש, ויחזקאל הלך בשמחה רבה. הינו מפני שיחזקאל הרגיש אור הקדשה אשר יזרח הקב"ה לישראל ככבל יותר מכחיותם יושבים על אדמתם (חג הסוכות - יח)

אור על כל פנים, הנה זהו הנקרא אור דמקיף דחכמה כשכא ומאיר מן ההעלם שלו.

הטעם שציון נקרא 'במשפט' תפדה

והנה במה שנאמר ציון 'במשפט' נקרא תפדה, הינו במשפט התורה נקרא, דמשפט איהו רחמי כו' בחינת תפארת שהוא הרחמים. והן משפט התורה בדיני ממונות להציל עשוק מיד עשוקו לחיב את החיב בדין ולהצדיק את הצדיק בדין וכמו 'ושפטו העדה והצילו כו'' (במדבר לה כד-כה), וזהו שנאמר 'במשפט' חגי' (תהלים קיט קנו), דכמו בחינת נקדת החול"ם הנ"ל שהוא בחינת המשכת רחמים רבים העליונים מבחינת חפץ ה' להאיר בכנסת ישראל. ולזה אמר ציון בחול"ם, שיאיר בכנסת ישראל בחינת החול"ם על ידי משפט תפדה.

תפדה פדית הנשמות מיניקת החיצונים

ופירוש 'תפדה' הוא לפדות נשמותיהם מיניקת החיצונים, וכמו שנאמר 'וברחמים גדלים אקבצ'ך כו'' (ישעיה נד ז), להיות שמבאר שיש עמק טוב ועמק רע והוא מבחינת עץ הדעת טוב ורע, ועמק רע הוא בחינת התקשרות עצמיות הרצון דנפש הבחמית בתאות עולם הנה המכסה ומסתיר על נקדת הרצון העצמי שאינו מאיר בגלוי וכמו 'וירא את העם פי ברע הוא כו'' (ראה שמות לב כב).

והנה התורה נקראת עץ חיים שלמעלה מעץ הדעת, ועל פן התורה היא דוקא המבקר לעץ הדעת טוב ורע להבדיל בין טמא לטהור כו', זה יוכל לעלות וזה לא יוכל לעלות.

והעקר במשפטי התורה בדיני ממונות, דזהו ההפרש בין משפט דיני ממונות כמו הלכות נזיקין שהרע עצמו המזיק נהפך לטוב כשמשפט לחיוב לשלם לנזוק, וכהאי גוונא בכל דיני ממונות בתובע ונתבע שהעשוק נצול מעושקו והעושק נתפסן בתקון גמור כשהוא ציט לדין להשיב את הגזלה שבגדו כו'. מה שאין פן שאר דיני התורה כמו הלכות טמאה וטהרה אין הטמא נעשה טהור ואין הפסול נעשה כשר כו', רק שנעשה הבדלה בלבד ביניהם כו'.

וזהו 'ציון' בחול"ם, הינו על ידי המשפט, 'תפדה' מיניקת הרע עצמו הנקרא עמק רע ויכול החול"ם להאיר אור פנימיות הלב וכמו שנאמר 'משפט' חגי' וד"ל (דברים ח"א עמ' קד-קט)

(ויקרא יט יח), השם יתברך אומר לנו שהוא רוצה להלביש אותנו בלבנים ולהשפיע עלינו כל טוב, אבל צריכים אנו להיות כלי מוכן לקבל ההשפעה, והכלי הוא מצות ואהבת לרעך כמוך, לאהב כל אחד מישראל, ועל ידי זה יהיו חטאיכם פשנים כשילג זלבינו וכו'.

עצה נוספת להשפעת רחמים - על ידי שירות ותשבחות

והנה עוד עצה שהדין היא בחסד וברחמים, הוא על ידי שירות ותשבחות להשם יתברך, להכיר חסדיו אתנו שבכל עת, ולהודות ולהלל לפניו על פך.

כי בזמן ששרים לפניו אין רשות לשום מקטרג ומשטין לפתח פיו, והוא פדוּגמת מלכותא דארעא במלכי אמות העולם, שכששרים את ה'הומנא' [=המנון] של המלך צריכים כל הנוכחים לשתק. וכמו כן להבדיל אלה אלפי הבדלות כששרים אומרים שירות ותשבחות להשם יתברך, אז אין רשות לאף אחד לפתח פיו.

הרמז בפסוק ההפדה

וזה נרמז בפסוק: א"ם יהיו חטאיכם כשני"ם בגימטריא כד"י להודות להל"ל (מתוך החרוז הנרות הללו לאחר הדלקת נר חנוכה). וכן בפסוק יהיו, יהיו נטריקון ה'כל יודוך ויהפל ישבחוך (מתוך תפלת יצר ליום ש"ק). ויהי רצון שנופה, 'פצמך יהיו', 'אני זלבין אתכם', ואבנה לכם בית המקדש במהרה בימינו אמן:

ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה (ישעיה א כז)

מאמרי אדמו"ר האמצעי

רבי דב בער מליובאוויטש זיע"א

טעם נקוד 'ציון' בחול"ם

'ציון' בחול"ם כו'. החול"ם שעל גבי האות מורה על היות שרשו בבחינת העלם אור השכל שבלתי מתנישב וכא בגלוי באותיות, על פן עומד על גבי האותיות. ומרב העלמו בבחינת אין דחכמה שהיא בחינת כתר שבתכמה, לא יוכל להאיר בגלוי בתוך האות כמלאופוס, ומפל שפן תחת האות בחיריק אלא על גבי האותיות מלמעלה.

ואף על פי כן שיף לאות וכא ומאיר מן ההעלם. וענין הארתו מן ההעלם דהינו שאף על פי שהוא בהעלם על גבי האותיות מכל מקום מאיר עליו בבחינת

קדושות, ואי אפשר שיתעלה כל העולם אלא על ידי הגלות ושבעים האמות, וכשתבוא הגאולה תתגלה חסדו וטובו השמון כבר כעת (פרשת דברים ד"ה במוצאי ת"ם):

עבודת ישראל

רבי ישראל מסקולניץ זיע"א

מה שיכול האדם לתקן בתשעה באב שהוא עת שפלות אינו יכול לתקן בשמחת תורה

ובנדאי כך יש ימים בשנה שהם שפלים, דהיינו בין המצרים, ויכול אדם יותר להעלות יותר ניצוצות ויותר אכנים טובות ומרגליות ויכול ללקט בהם ולהעלותם, ומה שיוכל אדם לתקן בתשעה באב שהוא בשפלות אינו יכול לתקן בשמחת תורה, וכן להפך (פרקי אבות פ"ג מ"א):

אף שיש לבכות בת"ב יש לשמח לב המקום ב"ה על הגאולה העתידה

ואפילו בתשעה באב שהוא חשך למראה עיני, הגם שיש לבכות במד נפש על כל אשר מצאתנו ביום ההוא, מכל מקום יש לשמח לב המלך בשמחה העתידה שבו יולד מנחם ויגאלנו במהרה וישמח ה' במעשיו והיתה לו המלוכה כימי קדם (פרשת מסעי ד"ה והנה פרשה):

מגן אברהם

רבי אברהם מטריסק זיע"א

על ידי שיתאמן האדם בימים אלו יזכה להרגיש אורו של משיח

אף על פי שהם ימים הנמוכים בשנה, עם כל זה איתא שבתשעה באב נולד משיח, שאז היא הלכה והתגלות אורו של מלך המשיח, ולכן אדרבה אז היא שעת הכשר שיוכל האדם לבוא למחוז חפצו ורצונו בדרך עבודת הבורא ב"ה, על ידי שיאמן ויחזק את עצמו ויטיר מאתו החשכות, אז יזכה לאור גדול להרגיש האור של מלך המשיח (פרשת מטות-מסעי):

שצריכין להיות ת' שנים רק השי"ת עשה לפנינו משה"ד. לכן הגידו לנו שאם כי בנדאי השי"ת יטיב עמנו נדע כי הוא בחדר עליון (פסח תרמ"ב ד"ה בשה"ש):

מניעות

מאור ושמש

רבי קלונימוס קלמן מקראקא זיע"א

אצל הצדיקי אמת כל המניעות נחשבות לתבונות

שלכאורה נראה לאנשים שיש להם מניעות מעבודת השי"ת, לזה מחמת הפרנסה, ולזה מחמת חובות, לזה כך ולזה כך, אבל באמת לעובדי השי"ת, הן המה הצדיקי אמת, אין שום דבר בעולם להם מניעה מעבודת השי"ת, שנחשב להם כל מניעה לתבונות ולקש (ד"ה ה' אלקינו):

תשעה באב

אמרי פנחס

רבי פנחס מסקולניץ זיע"א

לעתיד לבוא יהיה י"ז בתמוז יו"ט ראשון, ט"ב יו"ט אחרון, ובין המצרים חל המועד

שמעתי מרבי יעקב הרב דק"ק באסינווקא, ששמע מהרב דק"ק בארדיטשוב, פשהיה בק"ק דאשיב בין המצרים אמר להרב דק"ק הנ"ל וכו', כמה יפה יהיה בעת שמושיח יבוא, י"ז בתמוז יהיה היום הראשון של יום טוב, ותשעה באב יהיה היום האחרון של יום טוב, ובין המצרים יהיה חל המועד (בין המצרים אות שסו):

בית אהרן

רבי אהרן מסקולניץ זיע"א

ככל שהזמן נמוך יש בו יותר ניצוצות קדושות

מה שיותר נמוך ושלל מנח בו יותר ניצוצות

בית אהרן

רבי אהרן מסקולניץ זיע"א

טעם אריכות הגלות כדי שיתעלו כל הניצוצות | משל נאה

ובאמת זהו הטעם של אריכות הגלות הזו, עד שיתעלו כל הבחינות וכל הניצוצות שנצרך להתעלות, וכפי שאמר אא"ו הצדיק הקדוש זצוק"ל משל על זה, כי באמת יש באפשרי לצדיקים להתעקש על ביאת משיח שיבא, אבל יש על זה משל וכו' – שלזה הוא אריכות הגלות והצדיקים אינם מתעקשים למהר ביאת משיח – בכדי שיתעלו כל הניצוצות הקדושים ודור הולך ודור בא. ואין אנו רוצים לדבר מזה הרבה כי בהדי כבשי דרחמנא למה לך וכו' (פרשת בא ד"ה כי בחפון):

דברי אלימלך

רבי אלימלך מגרודזיסק זיע"א

טעם אריכות הגלות כדי שלא ידח ממנו נדח

מבאר בתקונים ובספרים, שלכן ארכו ימי גלותינו, בכדי שלא ידח ממנו שום נדח, ואם היה הגאולה מקדם היו הרבה ניצוצי ישראל נפלים ונדחים – וכמו ששמענו שאמר אא"ו הרב המגיד מקאזניץ זצ"ל שיש לאל ידו להביא הגאולה אך שיהיו הרבה נדחים חס ושלום (פרשת מטות ד"ה א"י ההרות):

שפת אמת

רבי יהודה אריה לייב מגור זיע"א

התמשכות הגלות היא כדי להקל חבלי משיח | כפי שדלג הקב"ה הקץ במצרים כן יש לקוות שיהיה בקץ הגלות

כמו כן עתה שנתמשך הגלות בעוד"ד זמן זמנים טובא, הוא בנדאי לטובתנו כדי להקל חבלי משיח, שהגם דחז"ל אמרו 'לא אחמיני' – וכן רבותינו הקדושים ז"ל כלם אמרו שיהי' עת צרה, כך צריך לנו לידע כמו שהי' מקבל בידי אבותינו במצרים

אוצרות גאוני הדורות

שכתב דאף דאמרין בש"ס דיומא (פ:): אדם עובר עברה פעם ראשונה מוחלין לו, הינו מצד הרחמים, אבל מצד הדין אין מוחלין לו, ע"ש.

וכתבתי בחדושי בפרשת כי תשא, דלפי מה שכתב השל"ה בפרשת בראשית בחלק תורה אור, דהצדיקים ובני

עכ"ל. הערו המפרשים הלא מעשה העגל היה קודם למחלקת קרח וצדתו, ומדוע הקדים משה את המאחר, עגן בספריהם [וכו'].

ובדרוש אמרתי עוד בישוב עגן הנזכר. דהנה הבאתי בחדושי פרשת בראשית בשם הגאון בעל משען המים,

והצרת נדי זהב (א א)

זכרון יצחק

רבי יצחק הובגלרנטר זצ"ל

עברה הראשונה של הצדיקים אינה נמחלת

פרש רש"י וזה לשונו: ויצרת' במחלקתו של קרח, ודי זהב' הוכיחן על העגל שעשו בשביל רב זהב שהיה להם,

פרש רש"י אם אמר לקבל שכר לא אוכל, זו היא שאמרתי לכם לא מעצמי אני אומר אלא מפי הקב"ה עכ"ל. ומקורו טהור מהספרי, והנה דברים הללו המה משללי הבנה לכאורה.

ולפי עניות דעתי על פי דברי התבואות שור בבכור שור (יבמות צו:), אהא דאמרו חז"ל (סוטה יג:) שמשנה רבנו לא מת אלא עומד ומשמש, שבנה תתרוץ קושית המפרשים למה שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, הא הקב"ה מקיים כל התורה, והרי פתבה 'ביומו תתן שכרו' ולא תלין פעלת שכיר' גו'. ותרוץ על פי מה דקנימא לן (בי"מ קי:) שאם השפיר פועלים על ידי שליח, גם המשלח וגם השליח אינם עובדים על לא תלין, והנה כל התורה כלה נתנה על ידי משה רבנו ע"ה שהיה שליח הקב"ה, ובכך ליכא משום כל תלין.

אמנם אי קשיא הא קשיא, משה עצמו שקבל מפי הקב"ה כבכיל עצמו, למה לא קבל הוא שכרו משלם בעולם הזה, וזהו שאמרו שערין הוא עומד ומשמש, ולא גמר עוד פעלתו, ושכירות אינה משתלמת אלא לבסוף, יעו"ש.

ובזה יפרשו דברי הספרי על הפסוק 'איכה אשא לבדי טרחכם' כו', כי ישראל מבקשים שכר מצוה בהאי עלמא, על זה השיב 'אם אמר לקבל שכר לא אוכל' כי עדין לא נשלם פעלתו, וכל שכן אתם שדבר זה שאמרתי אליכם, פרוש כל המצות, לא מעצמי אני אומר לכם אלא מפי הקב"ה, ואיני רק שליח, אם כן אין בזה משום כל תלין.

רב לכם סב את החר הזה פנו לכם צפנה (ב א)

חזון ישעיהו

רבי ישעיהו יוסף וילף זצ"ל

תקון שנאת חנם על ידי האמונה בהשגחה פרטית

הן אמת אשר הגלות המר והנמקה הוא בשביל שנאת חנם פדרשת רז"ל, והעקר לשבר המדה הרעה הזאת, הוא להחזיק באמונה ובהשגחה פרטית, כי כל השנאות נובעים מחסרון אמונה, נראה לו אשר חבירו עשה לו רעה, ובאמת הוא כגרון ביד החרש, וכשוישים לנגד עיניו הפלל ששם בן עזאי ביומא (לח:) אין אדם נוגע במה שמוכן לחברו, בזה יתקן את המדה ויאבה חברו כנפשו אף על פי שגמל רעה עמו ר"ל, ומזה יעביר על פשעיו.

שהיא הוראה גדולה שאתם בני אל חי, ובנו משתמש בשרכיטו של אביו מלך וכאמור.

והנכם היום ככוכבי השמים לרב ה' אלהי אבותכם יסף עליכם ככם אלף פעמים (א יא-יב)

אמרי ישראל

רבי ישראל מאיר גליק זצ"ל

שכרו של החור בתשובה בכל יום פן ימות למחר

וצריך באור הסכום הזה 'אלף פעמים' ונראה למה, גם מה שאמר 'והנכם היום' ולא אמר 'והנכם ככוכבי השמים', עין רש"י שכתב והנכם משולים 'כיום', וגם זה צריך באור.

ויש לומר דאמרו חז"ל (שבת קנג:) שוב יום אחד לפני מיתתך וכו', ישוב היום שפא ימות למחר, ויהיו כל ימיו בתשובה. ובה פירשתי (להלן ד ד) 'ואתם הדבקים וגו' חיים כלכם היום', אם תחשבו שרק היום אתם חיים, ובאפן זה תהיו דבקים בו ותברך שמו תמיד. וגם אמרו (חגיגה ה:) כל מי שלומד יום אחד בשנה כאלו למד כל השנה כלה, ודרשו זאת על הפסוק (ישעיה נח ב) 'ואותי יום יום ידרשו' ע"ש.

ולפי הנ"ל, אמר להם משה והנכם היום, רצה לומר אם תעסקו בתורה ובמצות רק יום אחד, וגם יחשבו תמיד שרק היום הוא חי, ועל ידי כן לשובו לה', אז יהיו ככוכבי השמים לרב.

והנה ידוע שהקב"ה משלם מדה כנגד מדה, וגם אמרו זכרונם לברכה (בר ח ב) שיומו של הקב"ה אלף שנים, כמו שכתוב (תהילים צ ד) 'כי אלף שנים בעיניך כיום אמת' כי יעברו, ומעתה אחרי שבעד יום אחד יהיו ככוכבי השמים, ועל כן אמר דבר אחר יסף עליכם ככם אלף פעמים, שיהיה מדה כנגד מדה, יומו של הקב"ה כנגד יומו של אדם, ועל כן מכרח לנקט המנזן אלף פעמים.

איכה אשא לבדי טרחכם ומשאכם וריבכם (א יב)

חדושי רמז

רבי משה זאב מזוזה זצ"ל

כל התורה נתנה על ידי משה רבנו שהיה שליחו של הקב"ה ולפיכך אין עליה משום 'כל תלין'

עליה הם נדונין במדת הדין, אם כן לצדיקים וכו' עליה אין מקום למחל עונם אף בפעם ראשונה.

ולפי זה עולה על נכון, דמתחלה לא רצה משה להוכיח את ישראל על עון העגל, כי יהיה להם מקום לומר כי לא היו במדרגות הצדיקים וכו' עליה, ואם כן הלא נמחל להם עון העגל, דבפעם ראשונה מוחלין להם, על כן הקדים משה להוכיח על מחלקת קרח, ושם אמרו למשה ולאחריו 'רב לכם פי כל העדה כלם קדשים' וגו', ואם כן הרי אמרו שהם במעלות ומדרגות הצדיקים, ואם כן הרי הם נדונין במדת הדין, ובעבור זה היה מקום להוכיח אחר כך על מעשה העגל, אחר שאל היה מקום למחל להם מצד הדין וכדאמרו.

הואיל משה באר את התורה הזאת לאמר ה' אלהינו דבר אלינו בחרב לאמר רב לכם שבת בחר הזה (א ה-ו)

ולבש הפהן

רבי חיים יהושע אלעזר חמצי זצ"ל

מעלת השבת ששקולה כנגד כל התורה כלה

אפשר לפרש כונת הכתוב בדרך רמז, על פי מה שכתב ה"ה מוה"ד חיד"א ז"ל בספר פני דוד משם הרב הקדוש רבנו שמעון ז"ל, בגימטריא 'רב לכם שבת' - 'אילו לא נתן לנו אלא שבת דינונו, אלו דבריו ז"ל.

והן עוד נביא מה שכתב בזה הקדוש בפרשת יתרו, שקול שבתא כנגד כל אורייתא כלה, וידוע (סנהדרין נח:) דגוי ששבת חייב מיתה, דשבת הוא שרכיטו של הקב"ה, ואין משתמש בשרכיטו של מלך, וכן משתמש בשרכיטו של אביו מלך, ומשום הכי נתן לנו את השבת שאנו בני עלין. ורש"י ז"ל פרש 'רב לכם הרבה גדלה לכם, יעין שם.

וזה שאמר הואיל משה באר את התורה וכו', דגדלה מעלת התורה, אבל גדולה מכל המצות ומתורה - הוא אשר ה' אלהינו דבר אלינו וכו' רב לכם שבת, בו תרמו את השבת והינו דרב 'לכם' שבת, שנתן לכם הקב"ה לכם דיקא, לאפוקי דגוי ששבת חייב מיתה, והוא שקול כנגד כל התורה כלה.

וזהו שפרש רש"י ז"ל הרבה גדלה לכם, והינו דמה שנתן את השבת לכם ולא לאמות העולם זהו הרבה גדלה לכם,

וזה רב לכם סב את ה'הר', הוא ענין השנאה, פטעם גכה טורא בנייהו וכמו שאמר הצדיק הר"ש טורא בטורא לא פגע' הוא ענין הפרוד, פנו לכם צפנה במי שצפון בדבר הזה, הוא השגחת הבורא ב"ה לטובה ולברכה.

בן איש חי

רבי יוסף חיים ב"ר אליהו זצ"ל
יזכיר את חברו שלא חטא כדי שישמע החוטא ולא יתביש

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל. ונראה לי בס"ד בהקדים מה שכתב הגאון מהר"ם שיף ז"ל על פסוק (ויקרא יט יז) 'הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא', רצה לומר אם תוכיח להחוטא עצמו אתה מבישו, על כן תוכיח באותו חטא לאדם צדיק שהוא 'עמיתך' שלא חטא, וזה כיון שלא חטא לא יתביש, ואותו שחטא ישמע התוכחה דרך אגב כשאתה מוכיח זולתו, ועל כן לא יתביש ולא תשא עליו חטא של ביוש, עכ"ד.

ובזה תרץ דקדוק אחר בפסוק זה, באמרו 'אשר דבר משה אל כל ישראל', ותבת 'כל' לשון יתר, אף בא הכתוב להודיענו חכמתו של משה רבנו ע"ה בתוכחות שעשה לישראל, שגשומר שלא להביא החוטאים לידי ביוש, דאמרו רז"ל כאן נרמז פמה מיני חטאים שהוכיחם בהם [וכו'], וכל אלו מיני חטאים לא היו אצל כלם, אלא יש שחטאו בזה ולא חטאו בזה, ויש שחטאו בזה ולא חטאו בזה, והוא לא רצה להוכיח להדיא לכל שבט בחטא שחטא בו פן יבואו לידי ביוש, אלא קבץ את כלם והוכיחם בכל אלו מיני חטאים, ובזה נמצאו לא נתבישו החוטאים. ולזה אמר אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל, 'כל' דיקא שהעמיד את כלם והוכיחם ביחד בכל הדברים האלה, והיגו כפי שלא יביא החוטאים לידי ביוש.

יערות דבש

רבי יהונתן אייבשיץ זצ"ל
בטול היצר הרע כרב

טוב המוכיח הוא לשני תועליות: א. הוא מה שאמר שלמה בקהלת (ה ט) 'טובים השנים מן האחד וגו', כי אם יפלו האחד יקים את חברו, ואלו האחד שיפל אין שני להקימו, הרצון, כי לאדם תמיד מלחמת פנימית ביצר טוב ויצר הרע פנודע, שהוא בחינות גופי חיצונים שהוא בחינת שד, ופנימות בהירות שהוא בחינת שדי, ואם פן מי יכריע זה בכה וזה בכה.

וזהו שאמר 'אל תוכח לך', שלא תוכח אותו בדרך זלזול לומר לו לך אתה, רק אדברה תאמר לו חכם אתה, ואם פן חרפה היא לאיש כמוך לעשות כה וכה, וזה 'הוכח לחכם', כלומר, (תעשנה) [תעשהו] לך לחכם, אז יאהבך וישמע לקול דבריך ויקבל מוסר.

בן יאיר

רבי חיים מאיר מזרחי זצ"ל
במדבר בערכה - תוכחת מוסר בדרך ערכה ומתק לשון

והנה ידוע דהבא לומר את חברו צריך ליסרו בנחת ומתק לשון, כמו שכתבו המפרשים ז"ל בכונת הכתוב 'אל תוכח לך' וכו'. והרב הקדוש בעל של"ה ז"ל במוסריו סדר זה כתב, דמוסר משה רבנו ע"ה היה שהוכיח את ישראל, ספר במעלתם תחלה, שאמר 'הבו לכם אנשים חכמים וכו', על דרך הכתוב הנזכר 'אל תוכח לך' וכו', דראוי להוכיח את החוטא דאל יאמר לו כך וכך אתה גרוע וחוטא פן ישנאך, 'הוכח לחכם' כלומר תעשהו חכם עליך, ואם פן חרפה הוא לאיש חכם כמוך לעשות כך וכך, אז יאהבך ויקבל דבריך.

ואפשר דזה כוון לומר באלה הדברים אשר דבר משה, דמוסרו אל כל ישראל היה במדבר בערכה, כלומר בדרך ערכים לשומען ומתק לשון.

אזור אליהו

רבי אליהו הורשובסקי זצ"ל
המוכיח את הרבים יתפלל תחלה להקב"ה שיכפר עונותיהם

אלה הדברים אשר דבר משה. המפרשים הרגישו מפני מה לא נאמר 'ואלה', דהלא ידוע מדברי חכמינו ז"ל (במדבר ג י) הפלל דכל מקום שנאמר 'אלה' פסל את הראשונים, וכאן לא שיער זה.

ונראה לפרש דהנה באמת הרוצה להוכיח את ישראל יש חשש גדול, דלמא יהיה קטרוג למעלה על ידי מה שמפרט עונות ישראל, והעצה על זה שקדם התוכחה יתפלל להקב"ה עבור ישראל שימחל להם. וכן קים משה רבנו, שמקדם התפלל להשי"ת 'למה יחרה אפך בעמך' (שמות לב יא) והמתיק כל הדינים מלמעלה, ואחרי זה חזר להוכיחם (שם לב ג) 'אתם חטאתם חטאת גדולה' [וכו'].

וזה פרוש הפסוק אלה הדברים שפסל את הראשונים, והיגו שהמתיק מקדם

וזה רב לכם סב את ה'הר', הוא ענין השנאה, פטעם גכה טורא בנייהו וכמו שאמר הצדיק הר"ש טורא בטורא לא פגע' הוא ענין הפרוד, פנו לכם צפנה במי שצפון בדבר הזה, הוא השגחת הבורא ב"ה לטובה ולברכה.

אכל בכסף תשבני

חמדת ישראל

רבי ישראל יהודה קארפונקעל זצ"ל
שבירת תאות האכילה נחשבת כקרבן

ידוע מה שפרש הגאון הקדוש משינאווע זי"ע שאם יש לאדם תאות אכילה צריך לשבר תאותו, ואז יהיה חשוב בעיני ה' יתברך יותר מהתענית, עד כאן דבריו הקדושים.

ולפי עניות דעתי יש לפרש סיפא דקרא 'ומים בכסף תתן לי ושתיתי', על פי מה דאיתא בכתובים (דברי הימים א יא יז-יט) בעת שדוד המלך ע"ה היה צמא למים, אבל המים היו אחורי הפלשתים, והשלושה גבורים מביאים לו במסירת נפש, לא היה רוצה לשמות ונסכו על המזבח לשם ה'. וזהו 'מים בכסף', פרש, בתאוה, אז 'תתן לי' כמו שעשה דוד המלך ע"ה, וזהו יהיה נחשב לך לקרבן.

מצוות הפרשה

מצות תוכחה - דרכיה וסגלתה

שני לוחות הברית

רבי ישעיה הורוויץ זצ"ל
תוכחת מוסר בכל יום ויום ובסמוך למיתתו

אלה הדברים (דברים א א). הוכיחן סמוך למותו (רש"י), מלבד מה שהוכיחם ומלמדם בחייו דבר יום ביומו, הוכיחן בתוכחות מוסר סמוך למותו, וכן ראוי לעשות כל מנהיג לדורו, וגם כל אב ואב לבני ביתו, כמו שעשה יעקב לבניו [וכו'].

יספר תחלה שבחי חברו כדי שיתקבלו דבריו

כשהוכיחם בדברי מוסר ספר מעלתם, יהבו לכם אנשים חכמים ונבנים וידעים כו' (א ט), הוא על דרך הפסוק (משלי ט ח) 'אל תוכח לך [פן ישנאך] הוכח לחכם ויאהבך'. הענין, כשאתה רוצה להוכיח את אחד, אל תאמר לו כך וכך אתה גרוע, כי אז ישנאך ולא ישמע לדבריך.

מתגבר הקדושה, והספרא אחר אחר מקרה להיות מכנע תחת יד הקדושה.

השלישית, גורם שכבוד הקב"ה הוא מתעלה ומתרום, ושכרו יהיה שיזכה לראות בנים ובני בנים יראים ושלמים.

הרביעית, פי לאחר מותו מוליכין את נשמתו בתליסר תרעי של עולמות העליונים, ולית מאן דימחה בידיה, ועליו נאמר (מלאכי ב ה) 'בריתי היתה אתה החיים והשלום'. (פרק קא)

פרוש הגר"א לספר משלי

רבי אליהו מוויילנא זצ"ל

נוטל שכו המצוות שעשה חברו בזכות תוכחתו

שכרו של המוכיח אפלו לא ישמע לו חברו להטיב את מעשיו

מפרי פי איש ישבע טוב וגמול ידי אדם ישוב וישיב לו (משלי יב יד). לעולם יראה אדם להוכיח את חברו על דבר שעושה לא טוב, כי אם ישמע לו ויטיב את מעשיו, אז כל המצוות שיעשה הם על ידו, יטל שכר כמו העושה בעצמו, ואם לא ישמע לו, אזי יטל את הטוב ממנו כמו שכתב הארז"ל, והוא בסוד זכה נוטל חלקו וחלק חברו בגן עדן, והרשע נוטל חלקו בגיהנם (הגיגה טו).

וזהו 'מפרי פי איש', כלומר מן הפרי של פיו של האיש, והינו מן מה שמוכיח, אף על פי שאין שומע לו הוא 'ישבע טוב', פי נוטל הטוב ממנו, ואם ישמע לו אז כל הגמול של ידי אדם' כלומר כל מעשיו הטובים שעושה אותו האדם על ידו 'ישיב לו', פי נחשב עליו כמו שהוא העושה, ונוטל גם כן אותו הגמול.

אחר בעונו, קשה לו להוציא עצמו משם, אף על פי שכתת תשובה הכל נעשה, אבל צריך יגיעה הרבה.

ולכך הקב"ה צוה דבר קל, שיבוא אחד שלא חטא כלום באותו עון ויזכית אותו, ובאותה התוכחה והגערה שנותן לחברו, כך גוער באותה המדרגה של הספרא אחר הנעשית בעונו, ומחליש כחה, ומוציא אותו האדם מיד הספרא אחר, אם מקבל תוכחתו.

כך ישראל חטאו, וכמה פעמים החזיקו פח הספרא אחר ונמסרו בגדה, והם בעצמם לא היו יכולים להוציא עצמם ממנה, בא משה בכח התוכחות והגערות שהיה נותן להם, כמו שכתוב (טו) 'ממרים הייתם', ויתמרו את פי ה' (א כו), ובאותם הגערות היה מכוון לגער באותם המדרגות של הספרא אחר, והחליש פחם.

קב הישר

רבי צבי הירש קוידאנובר זצ"ל

שכרו הגדול של המוכיח את הרבים

בזהר פרשת תרומה (ח"ב כח:), הוא מפליג מגדל שכו של המוכיחים ומזכים את הרבים, שמונעין את הרבים מן החטא, ופועלין ארבעה דברים.

בראש, פי ידוע הוא דהעולם גדון מחצה על מחצה, ועון אחד הוא מכריע בכף חובה לכל העולם, ומצוה אחת מכריעה לכף זכות (קידושין מ:), ועל ידי התוכחות שהמוכיח מוכיח את הבריות, אם שב אחד מישראל בתשובה שלמה, נמצא שעל ידו העולם גדון לכף זכות, ונמצא זכות הרבים תלוי בו.

שנית, המוכיח מקים מצות עשה 'הוכח תוכיח' וגו', ועל ידי התוכחה

אכל שהמוכיח בא ומזהיר לעשות טוב ולא רע, הרי מצא יצר טוב עזר מצדו, וטובים שנים מאחד, ויצר הרע בטל במעוטו ונפל מי קימו, ולכן אסור להתחבר לרשעים, כי אז ליצר הרע הרב ויצר טוב אחד, נפל ואין מקים בעונותינו הרבים. זהו טעם אחד למוכיח.

אין אדם רואה נגעי עצמו

אכל עקר טעם, פי בעונותינו הרבים אין אדם רואה נגעי עצמו ויתהלך במישרים, וכל אדם יאמר אני צדיק, מה פשעי ומה חטאתי, חף אני מעון, ועל כל מעשה ומעשה יש לו אלף אמתלאות, ואין אדם רואה חובה לעצמו.

אכל המוכיח, הוא המחפש מטמונות ומזכיר נשכחות, זהו עון פלילי וזהו עון גדול כך וכך, והשומע ישמע, והנה רואה כי אף לשקר שמר ימיו וחשב פי אין בו עולה, ועכשו כל שמעו תצילנה אזניו, פי רואה לרגעים תבחננו, אין רגע בעונותינו הרבים בלי עון ומכשול, קטן וגדול שם הוא. (ח"א דרוש ב)

אוצרות הרמח"ל

רבי משה חיים לוצאטו זצ"ל

החלשת כחה של הספרא אחר על ידי תוכחת מוסר

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל (א א). אמרו רבותינו ז"ל שכל אלו הם תוכחות שהוכיח משה לישראל, כתיב (ויקרא יט יז) 'הוכח תוכיח את עמיתך', כשאדם חוטא מחזיק פח הספרא אחר והוא נמסר בגדה ממש, והוא דבר קשה שהוא בעצמו יחליש כחה ושיוציא עצמו ממנה. וזה על דרך שאמרו רז"ל (ברכות ה:) אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים, שפיון שנמסר ביד הספרא

מעשי צדיקים

'רבונו של עולם, אל נא תקשיב לפטפוטיי של מגיד זה, הוא זקוק לכסף להשיא את בנותיו ולכן הוא מקטרג, תן לו משאלתו, ויחדל מלדבר'. (חסידים מספרים)

ספר רבי יוסף חיים מנגד זצ"ל, הגן איש חי, לעיר בגדד הזדמן רב אשכנזי מאירופה, שאלוהו, 'מי כבודו', והוא השיב, 'אני המוכיח מפראג'.

את דבריו בבית הכנסת, בגותי בגרו, והוא זקוק לכסף להשיאן. והוא נענה לו והסכים בתנאי קודם למעשה, שלא ידבר סרה בישראל, כדרך רבים מהמגידיים דאז שבדברים אלו נסו לחמם את לב הקהל המאזין.

בדרשתו עלה המגיד על הבמה, שכח את הבטחתו, והתחיל לקטרג על בני ישראל המרבים בחטאים. קם רבי לוי יצחק והרים ידיו לשמים ואמר,

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן במדבר בערבה מול סוף בין פאן ובין תפל ולכן נחצרת ידי זהב (א א)

ברשי"י, לפי שהן דברי תוכחות ומנה כן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום בהן, לפיכך סתם את הדברים והזכירן ברמז מפני כבודו של ישראל.

לעיר בדיטשוב הזדמן מגיד מישרים, ובקש מרב העיר הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב זיע"א רשות לשאת

באותם ימים היה לדרשן של פראג שם גדול מאד, מאחר ואנשי העיר מעולם לא ראוהו, האמינו לאיש, כבדוהו בכבוד גדול, וחלו פניו שישא לפניהם מדברותיו בשבת הקרובה. שמש בית הכנסת הודיע לצבור בהתרגשות כי למחרת ביום השבת בשעה אחת עשרה, תתקיים דרשה מיוחדת מפי האורח הדגול שהגיע מחוץ לארץ, המוכיח מפראג.

בשעה היעודה התמלא בית הכנסת מפה לפה, בין הנוכחים היו כמה אשכנזים נוספים, סוחרים שנקלעו למקום, אחד מהם הכיר את המוכיח מפראג, ומיד כשראה את הדרשן, ידע שאין הוא האדם שהוא מתאמר להיות.

פנה אליו ושאל אותו, "מפני מה קראת לעצמך המוכיח מפראג", אמר הדרשן, "מוכיח אינו רק מלשון 'תוכחה', אלא גם מלשון 'הוכחה'. לי יש הוכחות כיצד יש לנהג בעולם הזה.

עשיר גדול הייתי, הסתובבתי בכל העולם, הגעתי אפלו לאמריקה הרחוקה שהמסע אליה הוא ארוך ומסכן ונמשך שלושה חדשים בים הפתוח, ובו שודדי ים וסערות מאימות. ראיתי תענוגות מכל העולם כלו, ראיתי עשירים מקצה העולם ועד קצהו.

במו עיני פגשתי אנשים שבעים ומאשרים שברגע אחד חלו במחלות קשות, אלו חיים יש להם, אין להם בית ואין להם משפחה. אני עצמי, היו בבבלותי חמשה עשר פרמים שהכניסו לי בשנה הון רב.

עשירים שדות זרועות שהכניסו לי כף וכף, שלושים אלף ראשי צאן ומאה פרות שאפשר לפרנס מחלבן תריסר משפחות מטפלות בילדים, מאה חגיות ועשרים ספינות, ממון בבנק במזמן וכסף זמין בכיסי, מניות ממשלתיות רבות.

ביום גז עשירי ונעלם, אין לי כלום, אני עני ואביון המחזר על הפתחים ואין לי אפלו סעודה אחת, ערם כביום הנולד, הבטיח בי וראו כי לא לארץ ימים החסון, עשרנו משול לחוט השערה, וכל היקום אשר תחת רגלינו משול כחרס הנשבר וכחלום יעוף, גלגל חוזר בעולם, ברגע אחד הקב"ה משפיל גאים ומגביה שפלים.

אינני מדבר סתם באויר, יכול אני לתת קבולות על כל מה שאני אומר.

אם כן, כלום איני ראוי לתאר 'המוכיח מפראג', אמנם איני דרשן ולא בן דרשן, אך בן העיר פראג אנכי, ובני עירי כלם השתאו על מה שקרה אתי ולמדו מוסר, לפיכך קראתי לעצמי 'המוכיח מפראג'.
(עוד יוסף חי)

הבו לכם אנשים חכמים ויבנים וידעים לטבטיכם ואישיכם בראשיכם (א יג)

משלחת מקרב משכילי וורשא בראשות המשכיל המפורסם אברהם יעקב שטרן שהקדיש את חייו למלחמה בחסידים, התייצבה לפני רבה של וורשא **רבי שלמה זלמן ליבשיץ** זצ"ל בעל **חמדת שלמה**, ונסו להשפיע עליו שימתן את הסכמתו ליסוד בוורשא בית ספר להכשרת רבנים בפקוח הממשלה, עליו שם שטרן 'הבו שהוא יהיה כתרס בפני החסידים ההולכים ומתרבים בוורשא.

משהכבירו הללו במלים מתחסדות, כנגד הרב שהכיר היטב אותם ואת שאיפותיהם הנסתרות, בקש רבי שלמה זלמן ממחנתו **רבי לייב לאנדא** זצ"ל אב"ד וישוראד ששכח במקום, שישבי להם תשובה נצחת ויסתם את טענותיהם.

ענה להם רבי לייב, "אמרו חז"ל (עבודה זרה ב, שבת לג), לעתיד לבא יבואו אמות העולם ויטענו כי גם להם מגיע שכר לעולם הבא שהרי הם תקנו גשרים ומרחצאות בשביל ישראל, לכאורה תמוה, מדוע לא ידרשו עולם הבא בשביל הרבנים שהעמידו לישראל, אלא מכאן ראיה שאפלו הגויים עצמם, יתבישו להזכיר את הרבנים שיעמידו בתי ספר אליו". (אמירה יפה)

שמע בין אחיכם ושפטתם צדק בין איש ובין אחיו ובין גרו (א טז)

ספר רבי מאיר יששכר מזוז, ישבתי בדין תורה לא שגרת עם **רבי בן ציון אבא טאול** זצ"ל, בו תבע יהודי בשליחות גנב את הנגנב, שהיה בעל חנות.

התובע ספר שהגנב חזר בתשובה, רוצה להחזיר את הגנבה, ומבקש להסדיר את צורת התשלומים. אך הנתבע בעל החנות הודיע שלא יענה לתביעה, אלא אם כן יגלה לו מי הגנב והוא יפגש עמו.

לכאורה תיק פשוט שאין צורך להזקק לו. לתמי אמרתי לרבי בן ציון שאם תהיה הסכמה בין הנתבע לתובע, שישתדלו ביניהם. אך הרב בפקחותו הורה לתובע לצאת מהחדר, "וגלה" לנתבע שהתובע הוא הוא הגנב, אינו מדבר אלא בשם עצמו, מחמת הבושה שחזר בתשובה וממאן להחשוף.

רבי בן ציון המשיך להראות את אור יקרתו כאשר הפתיע את הנתבע בשאלה, "אמר, האם אתה חפץ בכסף, או שמת חפץ אתה בברכה, כפי שפסק הרמב"ם בהלכות גזלה (א יג) 'אם רצה הגזלן לעשות תשובה וכן מאליו והחזיר דמי הגזלה, תקנת חכמים היא שאין מקבלין ממנו, אלא עוזרין אותו ומוחלין לו, וכל המקבל ממנו דמי הגזלה אין רוח חכמים נוחה הימנו'.

אם כף עליך לענות במה אתה בוחר, בברכת חכמים שרוחם נוחה ממך, או בכסף בחזרה. כשהלה השיב בחיוב לברכה, השיב הרב במלה אחת, "תברך", וראו זה פלא, שמעתי מבעלי שמועה שבתוך אותה שנה התברר הלה בזכיה הגונה בהגירת הפיס. (תפארת ציון)

והדבר אשר יקשה מכם תקרבו אלי ושמעתינו (א יז)

בכל עת שהתגלגלה לפתחו של החתם סופר זצ"ל שאלה הלכתית קשה ומסבכת, היה עוצם עיניו בדבקות זמן מה טרם השיב לשואליו דבר.

בשואל לפשר מנהגו השיב, "כתוב 'והדבר אשר יקשה מכם תקרבו אלי', התורה מלמדת את הדינים, 'והדבר אשר יקשה מכם', כשנקלעת שאלה קשה לפתחכם, 'תקרבו אלי', תתקרבו אלי והדבקו בי, ובזכות כף ושמעתינו, אעיר עיניכם להורות פהלכה. (מונטרס אוצרות הסופר)

ולא אבייתם לעלת ותמרו את פי ה' אלקיכם (א כ)

דרש הרה"ק **הבית ישראל** זיע"א, מצינו שהוכיח משה רבנו את ישראל במלים 'ולא אבייתם לעלת ותמרו את פי ה' אלקיכם', לכאורה, הענין תמוה, הרי ישראל נתנו אמתלא להתנהגותם, כמו

יהודים, רפאו אותי והעמידוני על רגלי פשוטו כמשמעו. מאחר יותר קבלתי ידיעה שהקבוצה שהלכה לצד ימין נלקחה לצעדת הפנות, דהיינו, כשהנאצים ראו שמצבם אבוד, לקחו רבבות אנשים ממחנות ההשמדה, והכריחום ללכת רגלי עשרות קילומטרים, כמעט ללא אכל ומים. רב רבם גועו ברעב או מחסר אונים, הי"ד.

נתבונן, סיים את ספורו, "מה היה קורה לו נשאיתי בקבוצה שהלכה ימינה, הלא עם רגלי החולה לא הייתי מחזיק מעמד אפלו חצי יום, הרי לנו, שאין חכמה, עצה ותבונה נגד ה', אדם אינו יכול לשנות מאומה מגזרת עליון". (במעלות קדושים וטהורים)

כי ה' אלוקיך ברכך בכל מעשה ידך (ב ז)
נכנס יהודי אל הרה"ק **רבי ברוך מקוסוב** זיע"א והתאונן, "באמנות הייתי לא יצלח, טכסתי עצות בכל מיני משא ומתן, חבלתי תחבולות בכל סחר ומכר, אך עדין פרנסה אין, מה תקנתי.

פיטו רבי ברוך בדברים, כי ברכך ה' בכל מעשה ראשך לא נאמר, אלא 'בכל מעשה ידך', אין צורך לקדוש ברוך הוא בעצותיך, אל תרבה בהרהורים ובתחבולות, לך ועסק במלאכה באמונה, ותמצא ברכה. (ממעיונות הנצח)

באמר ה' אלי הקהל לי את העם ואשמעם את דברי אשר ילמדון ליראה אתי כל הימים אשר הם חיים על האדמה ואת בניהם ולמדון (ד י)

בסוף ימיו כשכבר היה חלוש ביותר, ישב **רבי יהודה גרינוולד** זצ"ל בעל **שבט מיהודה** ואב"ד **סאטמר** ביום חם ביותר כשהוא לבוש במעילו העליון וקבוש בכובע לראשו, והזעה נוטפת ממצחו.

אמרו לו מקרביו, "הרי חם מאד, הורד נא את הכובע העליון". אך הוא נדעוץ ואמר, "כבר זקנתי וכחותי עזבו אותי, אין אני יכול לעשות למען כבודו יתברך פדרכי בתורה ובתפלה כראוי, הדבר היחידי שעדיין בכחי לעשות הוא לשבת לפני ה' יתברך כדבעי באימה וביראה, וגם זה ברצונכם לקחת ממני, חס ושלום. (פניני תורה וחסידות)

המלחמה הודיעו לנו כי על קבוצתנו לעבר שוב על ידי האשמדאי המנגלה הזה ימ"ש.

ברור היה לכלנו שתכליתה של סלקציה זו היא לשלח לתאי הגזים את החלשים, ואת הבריאים להשאיר לעת עתה. אותה עת היה לי פצע נורא ברגלי שהיה מלא מגלה, עד שלא יכלתי לדרוך על הארץ בשל היסורים הנוראים.

בהגיע תורי התרכזתי בכל כוחתי ללכת רגיל, למרות הכאבים העזים שחשתי בכל פסיעה, הרשע לא הבחין בכך, וסמו לי ללכת ימינה. לא עברה דקה, והתהרטתי חרטה גדולה על מעשי, כשראיתי את אכזריותם האימה אף זורקים מחלון הקומה השלישית עשרות ילדים, ושאר גזרות אימות שאי אפשר לתאר.

באתי לידי הפרה שהמארעות האלו חורגים מכל המקבל, גזרה של הסתרת פנים מאין כמוה. החלטתי נחושות שמצדי לא אעשה השתדלות בענין הצלתי, ורק על ה' אשליך ייחי, ואלך לאן שמוליקים אותי ממרום, ה' השומר אותי מאז ועד היום אף בגיא צלמות זה, הוא ינחני בדרך הטובה אם לחיים ואם למות.

חמקתי מאותם האנשים שעמדו כבר על צד ימין, ונעמדתי שוב בין הקבוצה שלא עברה עדין את הסלקציה, בהגיע תורי לעבר על יד רב הסבחים עברתי על פניו כשאני צולע על רגלי, ללא הסואת מצב בריאותי, ואף הפרת פני העידה על כאבי הנוראים.

הרשע הפנה אותי שמאלה יחד עם קבוצת חולים, הייתי משכנע שזו דרכי האחרונה, והכנתי עצמי ל'ההוא יומא' של שוב יום אחד לפני מיתתך, אם בכלל אצקה לעוד יום אחד. כאן ראיתי בחוש 'מאד עמקו מחשבתך' עד 'שאיש בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת'.

אותי ביחד עם שאר החולים לקחו במשאית לא לתאי הגזים, אלא לבית חולים מודרני ומשכלל שהנאצים הקימו ברב ערמומיותם סמוך לאושוויץ. תכלית בית חולים זה הייתה להציג בפני הצלב האדום שבקר את 'מחנה העבודה' של אושוויץ.

הייתי שם כשבועים, הרופאים, כלם

שפתוב, 'אחינו המסו את לבנו' וכיוצא, ומה אשם מצא בהם שהפחד נפל בלבם.

אין זאת אלא שמשך רבנו עמד על שרש הענין, לכן האשימם ב'ולא אבייתם' כמי שאומר, "אלו היה בכם רצון פורתא לעלות, לכל הפחות היה עליכם לנסות לעלות, אז בודאי הייתם בסופו של דבר מצליחים. אלא שלא אבייתם לעלות, ותמרו את פי ה' אלוקיכם".

היסיף הבית ישראל וספר, כבר היה מעשה בקבוצה מאנשיו של אחד מגדולי הצדיקים אשר נסעו יחדיו בדרך, פתאום נתקעה עגלתם בלי יכלת לזוז. בקש העגלון הנכרי שיעזרו לו להיזיז ולדחף אותה, מפיון שלא הצליחו להיזיזה, עמדו והתנצלו בפני העגלון, על שאין ביכלתם לעזר לו יותר.

גער בהם העגלון ואמר, "אלמלי חפצתם, הייתם יכולים", אחר אמר להם רבם, שיקחו מגערתו מוסר בעבודת ה', הרצון קודם לכל, זה יסוד ביהדות.

כל יהודי, בכל מצב שהוא, אם יש בו רצון והשתוקקות אמיתית לדבר טוב, אין שום כח בעולם המסגל לעצור בעדו, יש לאדם כזה את כל העצמה הדרושה כדי לפרץ את כל המחסומים, ולעבר על פני כל המכשולים שנוערמו בדרכו. (פאר ישראל)

ובמדבר אשר ראית אשר נשאף ה' אלוקיך וגו' בכל הדרך אשר הלכתם עד באכם עד המקום הזה (א ל)

ספר רבי ברוך הלוי לייזרובסקי זצ"ל, ראש בית דין של אגוד הרבנים בארה"ב וקנדה, ותלמיד החפץ חיים זיע"א. "לפני מלחמת עולם השנייה נתקבלתי כרב בבית הפנסת בלוודז, עם פרץ המלחמה הגלית לאושוויץ, והייתי מהיחידים שגששארם בחיים אחר קרוב לשלוש שנים של מצוי דם התמצית, על ידי הרשעים הארורים ימ"ש.

בידוע, כל אלו שהגיעו לגיהנום זה, עברו סלקציה על ידי ד"ר מנגלה שבנקיפת אצבע החליט מי יחיה ומי ימות. כרבבות אחרים עברתי גם אני על ידו, וכצער בריא נשלחתי ימינה, דהיינו לעבד. עברו יותר משנתים של יסורי גוף ונפש שקשה לתארם, סמוך לסוף

פרשת דברים

פנים במשפט

להבות האש הענקיות ליחכו ברעבתנות רבה את שדות התבואה הגדולים של ר' נטע. במהירות עצומה הפכו את השטחים הזהובים למאכולת אש. השדות שהיו עמוסים בחיטה, תאוה לעיניים, ושהיו עתידיים להיקצר על ידי פועליו של ר' נטע ולהפוך לקמח משובח, בערו באש חזקה שלא הותרה להם כל סיכוי. רק לאחר מאמצים רבים הצליחו פועליו של ר' נטע להשיג שליטה על האש הבושרת, אך כבר היה זה מאוחר מדי: השדות נשרפו לחלוטין, יחד עם כל מחסני התבואה, ולא נותר מהם כלום.

אין לשער ואין לתאר את גודל צערו של ר' נטע בראותו את מעשי ידיו עולים באש, אך נחמה הייתה לו: בהיותו בר דעת השכיל ר' נטע לבטח את כל רכושו בביטוח ממשלתי רחב היקף. אמנם ביטוח זה עלה לר' נטע בסכומי כסף גדולים, מדי שנה בשנה, אך עתה התברר שהיה זה צעד נכון בהחלט: הביטוח היה עתיד לשלם את כל הנזק שחוללה השריפה, מהחל ועד כלה. היה זה ביטוח מקיף וכולל שכיסה את כל הנזקים עד לפרוטה האחרונה.

תוך זמן קצר הגיעו אנשי הביטוח כדי לבחון את השדות השרופים ולאמוד את גודל הנזק, על מנת להכין את התשלום המלא לר' נטע. אנשי הביטוח סובבו בשדות, בדקו היטב את הנעשה, עיינו בספרי החשבונות של ר' נטע, והגיעו למסקנה כי הנזק עומד על סכום של חמישים אלף זהובים, והודיעו לר' נטע כי בהקדם ממש יגיע אליו הסכום במלואו.

בעוד אנשי הביטוח מסיימים את ענייניהם אצל ר' נטע ומתכננים את צעדיהם לשוב אל ביתם, הגיע אליהם שמש הכנסייה המקומית ולחש באזניהם כי מוטב יעשו אילו יואילו לבוא לביקור נימוסין אצל הכומר המקומי, שכן מידע חשוב יש לו בעבורם, כזה שיכול להביא להם רווחים עצומים שהם אינם מעלים על דעתם.

אנשי הביטוח לא התמהמהו ותוך שעה קלה כבר היו ישובים סביב שולחנו של הכומר המקומי, שונא ישראל מובהק, איש רע מעללים וערמומי להפליא. לאחר שהכומר ציווה להגיש בפניהם כיבוד, החל ללחוש באזניהם: הלא תדעו כי בני העיירה מגיעים לשותף אותי בכל ענייניהם וסודותיהם

ומבקשים ממני את עזרתי ועצתי. ובכן, אני מרשה לעצמי לשתף אתכם בסוד מעניין שנודע לי: אמש הגיעו אלי שני אנשים מתושבי העיירה וסיפרו לי כי בעיניהם ראו את נטע היהודי, בעל שדות התבואה, מגיע בחשאי לשדותיו כשבידו לפיד אש בוער ופח נפט גדול. לאחר שהתיז את הנפט על התבואה, הוסיף נטע והבעיר את התבואה, וכך נשרפו כל השדות.

שמא תשאלו, המתיק הכומר סוד, מפני מה עשה זאת נטע היהודי? אין אני יודע תשובה ברורה לכך, אבל דומה עלי כי הסיבה לכך היא כי ידוע נטע היהודי שבזו השנה התבואה לא עלתה יפה, סחורה קלוקלת צמחה לו והיא לא הייתה ראויה למכירה. החליט איפוא היהודי, ככל הנראה, לשרוף את השדות על התבואה, וכך ישלם לו הביטוח את כל ההפסדים מתחילה ועד סוף, והוא את נפשו הציל.

אם תמתינו כמה דקות, השלים הכומר את דבריו, אשלח את שמש הכנסייה להזמין הנה את עדי הראייה והם יספרו לכם את שראו עיניהם. לא המתין הכומר לתשובתם של אנשי הביטוח ותיכף ביקש מהשמש שיזמין הנה מיד את פלוני ואלמוני, כדי שהללו יספרו את אשר "ראו".

לאחר זמן קצר הופיעו שני ברנשים משולי החברה של העיר, טיפוסים מפוקפקים בעליל, ובשפה עילגת סיפרו כי הם ראו את היהודי מגיע עם לפיד אש ופח נפט ושרוף את השדות. הם האריכו בתיאורים חיים של המאורע ועל האש שהתפשטה במהירות וכמעט שסיכנה את כל בתי העיר. אנשי הביטוח שמחו מאוד על המידע ופנו תיכף לשלטונות לדווח על המאורע.

ר' נטע שלא ידע מכלום הופתע עד מאוד כשפתח את המכתב שהגיע אליו מהנהלת הביטוח. הוא כשלעצמו היה סבור שהמעטפה מכילה המחאה בנקאית על כל סכום הנזק שהסבה השריפה: חמישים אלף זהובים. אך לא כך היה: המעטפה הכילה זימון בהול לבית המשפט הממשלתי בעוון נסיון הונאת הביטוח בנסיבות מחמירות, ועוון סיכון שלום הציבור בהצתה מכוונת של שדות התבואה. אל הזימון היה מצורף גם עדותם של שני הברנשים שטענו כי הם אלו שראו את היהודי מצית את השדות.

המחשבה הראשונה שעלתה בראשו של ר' נטע הייתה: הנה לי שמותיהם של מציתי האש! אכן, מאז השריפה הגדולה הטרידה השאלה את מנוחתו של ר' נטע ללא הרף: כיצד אירעה השריפה הגדולה? הלוא אמצעי בטיחות רבים היו מפוזרים בשדות, והם נועדו למנוע מקרים שכאלה; לא היה זה יום חם מהרגיל והשמש לא יקדה; בדרך הטבע לא הייתה אמורה השריפה לפרוץ. דומה היה על ר' נטע כי מדובר בהצתה, אך כיצד יוכל לדעת מי הם המציתים ומה היו מניעיהם!

עתה שהתברר כי הם העדים, מיד חשב ר' נטע כי "כל הפוסל במומו פוסל", בוודאי ברנשים אלו שיודעים היטב מה הוא כביכול עשה, הם בעצמם עשו כך. הם ולא אחרים אלו שהציתו את השדות, וכיון שכן נהירים להם כל פרטי האירוע. ר' נטע הכיר היטב את אותם ברנשים רעי לב, וידע כי קנאתם ושנאתם יכולה להביאם לידי מעשים מכוערים אלו, אלא שלא פילל ולא מילל ששתי רעות יעשו: שהם מסוגלים גם לשרוף את שדותיו וגם להעליל עליו שהוא זה שעשה זאת.

לאחר בירור קצר שערך ר' נטע הוברר לו כי ידיו של הכומר הרשע בוחשות בקערה זו. הבין איפוא ר' נטע שהכומר הוא זה שיזם את התוכנית כולה: הוא זה ששלח את הברנשים לשרוף את השדות והוא זה שהביא את הברנשים כעדים בפני אנשי הביטוח לספר כי הוא שרף את השדות.

אובד עצות היה ר' נטע. תחילה ניסה להשיג עורך דין שייצג אותו, אך נוכח לדעת כי אין עורך דין שמסכים להיכנס ולטפל בתיק סבוך שכזה שסיכויי ההצלחה נמוכים בו מאוד; וכי מה יש להשיב מול עדים שעומדים ומצהירים בהן צדקם כי הם ראו את היהודי שורף את השדות?! עורכי הדין ידעו כי השלטונות מחמירים מאוד בתיקים שכאלה, הן בשל הנסיונות שהיו קיימים להונות את הביטוח, והן בשל הסכנה הגדולה שהייתה כרוכה בשריפות שכאלה.

בבוקר השכם של יום המשפט, הקדים ר' נטע ופנה לבקש עצה וברכה מהצדיק המתגורר בסמוך, הלוא הוא הרה"ק רבי יצחק אייזיק מזידיטשוב זיע"א. במהירות רבה הגיע אל בית מדרשו של הרה"ק מזידיטשוב, וביקש להיכנס לקודש פנימה. אלא שהמשמשים בקודש הודיעו לו כי אין כל אפשרות להכנס עתה אל הרבי: הרבי

והוא ביקש מהעדים לגשת שוב אל מקומו של הנאשם ולזהות אותו. אך העדים בשלהם: איש זה אינו מוכר לנו כלל, הוא אינו נטע היהודי והוא אינו זה ששרף את השדות.

מהומה של ממש החלה להיות בבית המשפט. הקטיגור איבד את עשתונותו ולא הבין מה קרה להם לעדים שלפתע טוענים כי איש זה אינו נטע היהודי. הקטיגור עצמו הכיר את ר' נטע והוא ידע היטב כי בו הדברים אמורים, גם העדים הלוא אמורים להכיר אותו, והנה לפתע דבר שכזה.

השופט ניסה גם הוא את כוחו ושאל את הנאשם: האם אתה הוא נטע היהודי ממקום זה וזה אשר פרטיו האישיים הם כך וכך. ר' נטע ענה בקול: בוודאי! כך שמי וזה זכרי! שוב פנה השופט לעדים ושאלם: האם אדם זה הוא נטע היהודי? האם אדם זה הוא זה ששרף את השדות? והעדים עונים בבטחון עצום: זה אינו נטע ואת האיש הזה לא ראינו שורף את השדות.

לנוכח החוכא והאיטלולא שנהיה באולם הדיונים, חשד השופט כי נעשה כאן נסיון להוליך אותו שולל ולהשימו לו לעג ולקלס. השופט איפוא מיהר לנעול את הדיון וקבע: הלא הקטיגור מודה שהאיש העומד לפנינו הוא נטע היהודי החשוד בשריפת השדות, ואילו העדים טוענים בכל תוקף כי לא הוא זה ששרף את השדות אלא אדם אחר; הרי לנו שהעדים מעידים על חפותו של הנאשם, והרי אני קבל את דבריהם וקובע כי נטע היהודי יצא זכאי בדינו.

לשמע דברים מופלאים אלו נענה רבי אליהו ואמר: עתה מבין אנכי את דברי אבי מורי שאמר שלא נותרה לו עצה אלא לשנות את הצורה, כי אכן היה זה לאחר שכלו כל הקיצין והשופטים בקשו להעניש אותך בעונש חמור מאוד, וכשהשתנתה צורתך היה זה המוצא היחיד להוציאך זכאי, שהעדים לא הכירוך ובכך העידו כי לא אתה הוא זה ששרפת את השדות.

עם סיפור זה הפליא בספר 'חיי צבי' לפרש כמין חומר ובטוב טעם על דרך הרמז את דברי הפסוק בפרשת השבוע (דברים א יז): **'לא תכירו פנים במשפט... כי המשפט לאלהים הוא'** - אם הקב"ה רוצה וחפץ שאדם פלוני ייצא זכאי בדינו, כשהוא נאשם בפני ערכאות של גויים על לא עוול בכפו, הרי שהקב"ה משנה את צורתו עד שלא יכירו פניו במשפט - שהעדים אינם מכירים אותו ואינם יודעים לזהותו.

הרבי הניע בראשו לאות הסכמה, ורבי אליהו מיהר לצאת החוצה ולסמן לר' נטע שימהר להיכנס ולבקש את ברכת הרבי. ר' נטע הושיט את הקוויטל והפדיון נפש, ואמר בקצרה ממש: בצרה גדולה אנכי! יש לי היום דיון בבית משפט ואני זקוק לברכה ולישועה. הרה"ק מזידיטשוב הושיט לו את ידו ואמר לו: לך לשלום, והשי"ת יצליח דרכך ויושיעך בישועה מן השמים.

באותו היום היה הרה"ק מזידיטשוב בסערת רוח ונפש גדולה מאוד, וגם תפילתו לא היתה כתמול שלשום. בשעות של אחר הצהריים, כשראה הרה"ק מזידיטשוב את בנו רבי אליהו פתח ואמר לו: "בני יקירי, אבקשך מאוד שבעתיד אל תביאני לידי קבלת פדיונות שכאלה, שהרי זה היה לאחר 'מעשה בית דין', ולא נותרה לי עצה אחרת אלא לשנות את צורתו...".

רבי אליהו שתק וקיבל את דברי אביו בהכנעה למרות שלא הבין פשר דבר: את דבריו שהיה זה לאחר 'מעשה בית דין' הסתפק רבי אליהו האם הכוונה לאחר מעשה בית דין של מטה או לאחר מעשה בית דין של מעלה, שכבר נגזרה הגזירה על ר' נטע, אך מה הייתה כוונתו על שינוי הצורה, לא הבין כלל? עם זאת ידוע ידע רבי אליהו כי דבריו של אביו לא ישובו ריקם, ויהי כמשתאה מחריש לדעת ההצליח ה' דרכו.

אחרי יומיים שב ר' נטע אל מעון קדשו של הרה"ק מזידיטשוב כשפניו שוחקות ובשורה טובה בפיו: יצאתי זכאי בדיני והשופטים נאלצו לקבוע כי אנכי חף מפשע. רבי אליהו פנה אליו וביקשו לדעת מה התרחש באולם בית המשפט, ור' נטע פתח וסיפר: מאורע מוזר ביותר אירע בשעת משפטי, כי הנה לאחר שהקטיגור סיים להשמיע את דבריו הקשים וביקש להטיל עלי עונש כבד, עלו העדים כדי להעיד את עדותם.

הברנשים, עדי השקר והכזב, השמיעו את דבריהם בהרחבה רבה ותיארו בצבעים חיים את שכביכול ראו עיניהם כיצד אנכי שורף את שדותיי, אולם לאחר גמר עדותם, כשהשופט ביקש מהעדים לזהות את הנאשם כי אכן הוא זה שאותו הם ראו שורף את השדות, הסתכלו בי העדים במבט נוקב ואמרו בנחרצות: לא ולא! אין זה היהודי ששרף את השדות! עדותינו היא על נטע היהודי, זה שמתגורר בעירנו, ואותו ראינו מבעיר את הבערה! היהודי שעומד לפנינו - כלל אין אנו מכירים אותו.

הקטיגור לא ידע את נפשו, שכן הוא ידע היטב שזהו האדם עליו מתקיים המשפט,

עומד עתה בהכנה דרבה לתפילת שחרית, ואין קבלת קהל עתה בשום פנים ואופן.

ככל שר' נטע הסביר למשמשים כי הוא מצוי בסכנה גדולה, זמנו קצר בשל כך שהמשפט עומד להיערך היום, המשמשים מצידם השיבוהו כי למרות השתתפותם בצערו אין בידם לסייע לו. מוזהרים הם ועומדים שלא להפריע לצדיק בשעות אלו בהם הוא מתכונן לתפילה.

תוך כדי דיבורם חלף ועבר שם הרה"ק רבי אליהו, בנו של הרה"ק מזידיטשוב. ר' נטע שהכירו עזב את המשמשים לנפשם ופנה אל ר' אליהו בתחינה: עזור נא לי להכנס עכשיו אל הרבי. גולל ר' נטע לפני רבי אליהו את כל המאורעות, וביקש ממנו לסייע בידו להכניס עתה אל הרבי את ה'קוויטל' יחד עם סכום כסף חשוב לפדיון נפש.

רבי אליהו נאנח מאוד לשמע דברי ר' נטע והשיבו: דע לך שהדבר קשה עלי מאוד כי אכן אין רצונו של אבי, הרבי שיאריך ימים, שיטרידו אותו בזמן הכנותיו לתפילה, אך היות ורואה אני כי שעתך דחוקה מאוד והעניין דחוף ביותר, הרי שנכון אני להכניסך אל חדרו של אבי בתנאי קודם למעשה, שלא תרבה בדברים אלא תושיט את הקוויטל והפדיון נפש ותאמר בקצרה שאתה זקוק היום לרחמים רבים, ותיכף ומיד, עם כלותך לדבר, תצא מהחדר. עם זאת, דע כי אין יכול להכניסך עד שאכין לפניך את הדרך. אני יכנס לאבי ולאחר שאצא אסמן שהדלת פתוחה בפניך.

נכנס רבי אליהו אל אביו והחל לשוחח עמו מענייני צרכי הבית: גולל רבי אליהו את המצב הכלכלי של הבית, שהוא אינו שפיר, וכי חובות גדולים ועצומים רובצים עליו. הוצאות יש למכביר, ואילו הכנסות כמעט ואינם. החנווני שמספק את המאכלים לבית הרבי תובע את שלו, והוא אינו מסכים להמשיך ולמכור בהקפה.

התפלא הרה"ק מזידיטשוב עד מאוד, שכן מעולם לא הטרידו רבי אליהו בעניינים גשמיים כגון אלו, ועל אחת כמה וכמה שלא שוחח עימו על דברים אלו בשעה נעלה זו בה הוא מתכונן לתפילה. לא האריך הרבי בדברים, ושאלו במילה אחת: נו?! כאומר: מה רצונך שאעשה בעניין זה? התנצל רבי אליהו מאוד ואמר: אמנם אין שעה זו ראויה לשוחח על דברים כאלה, אלא שהנה עומד כאן בחוץ אדם אחד שיש לו בקשה גדולה והוא אינו יכול להמתין עד לאחר התפילה. אם יסכים הרבי לקבלו זה עתה ולברכו, והוא מצידו מתחייב שלא להאריך בדברים, הרי שבכסף שייתן כפדיון נפשו, נוכל לשלם את כל החובות.

מליץ יקדין ויהודשים נפלאים מלוקט
מדברות קדשו ותורתו של
רבו דוד חי אבהעזרא שליט"א

מִי־הֵרָא חֲזֵה־פֶּא

חֲזֵה־פֶּא דְאֹרֵי־תֵא
יִסוּד חֲדָשׁ וְנִפְלֵא עַל הַפְּרָשָׁה

אין לשמוע ליצר הרע שלא בפני היצר הטוב

ישראל, אמנם כבודו הספיק לעשות חשבון נפשו אך אני עדיין לא סיימתי. שאל אותו הצדיק, מה יש לך לעשות חשבון נפש יותר ממני, אתה הרי בסך הכל ילד בן שש, והנה אני רואה אותך כבר שעתיים הולך וחוזר משוטט במחשבות.

אמר לו הילד רבי ישראל, אגיד לך משל למה הדבר דומה, למלך שהיה לו כתר מפואר ביותר, וקנה למענו אבן יקרה מאוד, והביאה לאומן שילטש יבויק ויצחצח אותה, כשלאחר מכן יוכל לשבצה בכתר המלך. כשראה היהלומן את האבן אמר, איני מסוגל לעשות עבודה כזו - הן אבן יקרה היא מאוד, ופוחד אני שאכשל חלילה בתפקידי. תמה המלך, הלא ידוע אתה כמומחה בעל שם עולמי. ענהו היהלומן, אכן כך, ודווקא מסיבה זו חוששני להתעסק עם אבן יקרה כזו, שכן יודע אני מה רב ערכה, ומרוב פחד עלול אני לשגות ולחטכה שלא כראוי. שאל אותו המלך, אם כן הבה לי עצה הכיצד אוכל להכשיר את האבן שתהיה ראויה לשכון כבוד בכתר המלוכה, קניתייה במחיר גבוה מאוד כדי שאוכל לשבץ אבן יקרה זו בכתרי ואתכבד בה בפני מלכים שרים ורוזנים, ועתה מה אעשה עם אבן זו. אמר לו האומן, עצה פשוטה בתכלית יש בידי עבורך. פנה נא לאומן שאינו מומחה כמותי, ושאינו מבין כמוני ביהלומים, ברם להכשיר לנקות וללטש מומחה גדול הוא. כך תוכל להנות מאבן יקרה זו, שכן הוא אינו מודע לערכה של האבן וכך ילטשה כפי רגילותו בשאר אבנים, או אז תהיה האבן מסותתת כיאות ותהיה ראויה להניחה בכתרו של מלך.

כך הוא בכל אחד המחזיק בידו יהלום יקר מכל הלא היא נשמת אלוה שבו - סיבר הילד רבי ישראל, כשאדם בא לעשות חשבון נפש, אזי אם הוא אדם שאינו מבין בערכה, יחשבן בכמה דקות ויסיים, אבל אני מבין מה רב ערכה של הנשמה אותה נתן לי הבורא יתברך, לפיכך הנני מדקדק על כל תנועה ותנועה מה פגמתי בה, מכיון שקשה לי עד מאוד לשבץ אותה ובוודאי שקשה לי לתקן אותה ולשימה בכתר מלכו של עולם.

חשבון הנפש של הרבי מרוז'ין בילדותו

כאשר עושים חשבון זה שלא לשמוע ליצר הרע שלא בפני היצר הטוב, מתבררת ההסתכלות האמיתית שיש לו לאדם לייחס לכוחות הנפש שבו, שבידו לברר ולראות ולדון עצמו לטוב ולמוטב, באם ישמע ליצר הרע שלא בפני היצר הטוב והשמעת דעתו ומוציאו זכאי בדין, ידע שמפסיד לעצמו, וכאשר יגדל וירומם את היצר הטוב ויקשיב לדעתו יעפיל לדרגה עצומה ונפלאה בעבודת ה' בעילוי אחר עילוי למעלה בקודש.

וזהו חשבון הנפש הנדרש מכל אדם, כפי המסופר על הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין ע"ה, היה זה בילדותו שהגיע צדיק אחד לבית אביו רבי שלום מפראהביטש ע"ה להתאכסן בביתם. נכנס אותו צדיק ללון בחדר עם רבי ישראל ע"ה שהיה אז בן שש. לפתע הוא רואה את הילד ישראל הולך אנה ואנה בחדר ולא נכנס לנום מעט. שאל אותו הצדיק, הגד לי ילדי לשם מה אינך ישן בשעה כה מאוחרת, אמר לו הילד אני עושה חשבון נפש, אמר לו הלא גם אני עשיתי חשבון נפש אך כבר מזמן סיימתי. אמר לו רבי

וְאֶצְנֶה אֶת שִׁפְטֵיכֶם בְּעַת הַהוּא לְאִמְרוּ, שְׁמַע בֵּין אֲחֵיכֶם וּשְׁפִטָּתְכֶם צְדָק בֵּין אִישׁ וּבֵין אָחִיו וּבֵין גֵּרוֹ (א טז). בגמרא (סנהדרין ז): למדו מכאן: אמר רבי חנינא, אזהרה לבית דין שלא ישמע דברי בעל דין קודם שיבוא בעל דין חברו.

הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין ע"ה נשאל פעם בנערותו, הכיצד הצליח בילדותו להתגבר על היצר הרע, הרי היצר הטוב אינו נכנס באדם עד היותו בר מצוה, כדאיתא במדרש (קה"ר ד ג), 'טוב ילד מסכן וחכם' זה יצר טוב, ולמה נקרא שמו 'ילד' כי אין מזדווג לאדם אלא מבן י"ג שנה ולמעלה. אך לעומתו היצר הרע נכנס באדם מיד עם לידתו. אם כן כיצד היה בו כוח להתגבר על היצר הרע ללא סיוע היצר הטוב.

השיב הרבי מרוז'ין, בכל פעם שבא היצר הרע לפתותו היה דוחה אותו בטענה שאסור לו לשמוע דבריו קודם שיבוא היצר הטוב, שכן ההלכה שאין שומעים דברי בעל דין אחד שלא בפני הבעל דין שני. וכך היה דוחה את היצר הרע בכל פעם עד שהגיע לבר מצוה, אז כבר נכנס בו היצר הטוב ושוב יכול היה לעמוד בעזרת ה' במלחמה וסייע בידי להתגבר ולהתעלות בעבודת הבורא.

מִלְתָּא דְפִלְיָאָה

כיסופין סימן לתלמיד חכם הראוי להתמנות דיין

הָבוּ לָכֶם אָנָשִׁים חֲכָמִים וְנִבְנִים וְיָדְעִים לְשִׁבְטֵיכֶם וְאֲשִׁימָם בְּרָאשֵׁיכֶם (א ג). פירש רש"י: 'החכמים' כסופים. בגור אריה תמה על דברי רש"י מה ענין כסופים אצל חכמים, הרי המדובר כאן הוא במינוי דיינים ומה תסייע תכונת נפשם בהיותם ביישנים. אולם מצאנו מים חיים בביאורו של הצמח ה' לצבי ע"ה (עמ' קיד: ד"ה חכמים), שכוונת רש"י ליישב כיצד ידעו בני ישראל מי הם החכמים, הרי דרך החכמים להצניע עצמם וככתוב (משלי יא ב) ואת צנועים חכמה'. אמנם יש לה סימן לחכמה, שהחכמים משתוקקים לכל דבר חכמה, וזו הדרך אל החכמה להיות מלא השתוקקות להוסיף ולהחכים, וכפי התשוקה לחכמה כך זוכים אליה. וזהו שפירש רש"י 'חכמים - כסופים' שהוא לשון כיסופין והשתוקקות, שאותם בני אדם שהם מלאים כיסופין לחכמה בידוע שהם תלמידי חכמים הראויים להתמנות דיינים על עם ה'.

התורה עומדת מול כל פורענות בגשמיות וברוחניות

יחד בתורה, כי מדות רעות ומוגנות משחיתות את חכמת התורה ומונעות את הטוב מן הלומד, ולכן צריך ללמוד תורה בחבורה כדי שאם יבוא להתגאות בלימודו, כדרך הלומד תורה ביחידות שעלול לבוא בקלות לידי כעס וגאווה, אזי יסייעו חבריו בידו לתקן את מדותיו. ולכן אמרו 'משכהו לבית המדרש' כדי שיתאספו לומדי התורה יחד ויבקשו עצות איך להתגבר על היצר הרע המתגבר כנגד תלמידי חכמים, ויוכיחו האחד את חבריו ויגלו באזני כל אחד מהם אלו מידות מכוערות נדרש הוא לתקן.

לימוד תורה באותו ענין שיצרו מתגבר עליו

ובכלל משכהו לבית המדרש יש ללמוד אפשרות נוספת למי שמצאו יצרו ופגע בו המנוול, והיא על ידי שלומדים את אותו החלק בתורה הנוגע לאותו היצר, בין שמסית אותו לעבור על איסורי תורה והעצה היא ללמוד את גופי ההלכות באותו ענין, ובין אם מסית אותו בדברים הנוגעים למידות והנהגות והעצה היא בלימוד מילתא דאגדתא הממשיכה לב האדם ליראת ה' ולאהבתו, וכן בלימוד דברי מוסר המייסרים את הלב להשיבו למוטב. וכל זה בכלל 'משכהו לבית המדרש', ללמוד את חלקי התורה המיוחדים כנגד אותו היצר הפוגע בו ולשבר את כוחו.

גודל השמחה במתיקות התורה

ובאמת צריך להבין לשון חז"ל 'משכהו לבית המדרש', ולכאורה היה צריך לומר 'ברח ממנו לבית המדרש', כי מן היצר הרע צריך לברוח ולא להביא אותו אתנו לביהמ"ד. וביאר "כ"ק אדמו"ר הישועות משה מו"צ ע"ה שהיצר הרע מפתה את האדם כאילו תאוות העולם הזה הם שיכניסו בקרבו שמחה והנאה, אבל האמת היא שאין הנאה כמו מעבודת ה', וכל ההנאות הן כאין וכאפס לנוכח מתיקות התורה המשמחת לבב לומדיה, וזהו שאומרים חז"ל 'משכהו לבית המדרש' כדי שיראה את גודל ההנאה והמתיקות שמוצאים אנו בדברי תורה המתוקה מדבש ונופת צופים.

ה.) לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע, אף שאין היצר הרע מתגבר עליו, מכל מקום לא ישב במנוחה אלא מעצמו ירגיז יצר טוב על יצר הרע, כדי שלא יהיה כוח ביצר הרע להתגבר עליו ולהפתיע אותו, ועל כזה אדם אמרו שאם לא נצח אותו יעסוק בתורה, כי כיון שהוא חזק מאוד בהתגברות על היצר אזי יש בכוחו לעסוק לבדו בתורה ולגבור בכך על היצר. במצב זה אין זה משנה באיזה חלק שבתורה עוסקים, ואין חילוק באיזה דבר שיהיה עסוק תצילנו מחטא, אם יעסוק בשור שנגח את הפרה וכיוצא תצילנו גם מלשון הרע וכיוצא, כי אינם שייכים זה לזה, רק רוחניות התורה תשמרנו. וכשיקיים מצוות תלמוד תורה כראוי ממילא נמשך רפואה הרוחנית ליצרו על איזה אופן שיהיה (אגרת מוסר לרבי ישראל סלנט ע"ה). וכמו שאמרו חז"ל אמרו (ברכות סג): שדברי תורה אינם מתקיימים אלא במי שממית עצמו עליה, וכן אמרו (שם ה.) שלא ניתנה התורה לישראל אלא על ידי יסורים, וטעם הדבר הוא כי התורה היא שכל רוחני הנבדל מן הטבע, והאדם הוא גשמי בעל תכונות טבעיות, וכיצד אם כן תתקיים התורה הרוחנית באדם הגשמי, אלא על ידי שהאדם מכניע ומבטל חומריות שלו מתגבר כוח נשמתו הרוחנית ויש ביכולתו להידבק בשכל התורה.

אם פגע בו יצרו הרע ימשכהו לבית המדרש

אך דרגה נוספת נאמרה בעסק התורה, והיא המדברת באדם שאין בכוחו להרגיז יצר טוב על יצר הרע, אלא היצר הרע השכים כנגדו להתגבר עליו בבחינת 'פגע בך מנוול זה', וזהו יצר חזק מאוד כאבן וכברזל, על זה אמרו חז"ל (סוכה נב): אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש, 'משכהו לבית המדרש', כדי שבכוח הרבים וקדושת בית המדרש יזכה להתגבר עליו. ולא אמרו 'עסוק בתורה' אלא שימשוך אותו לבית המדרש, כי הלימוד לבדו אין בו די והתורה אינה נקנית אלא בחבורה (ברכות סג), כי מעלה גדולה יש בהתקבצות תלמידי חכמים לעסוק

פָּנוּ לָכֶם צָפְנָה (ב ג). אמרו במדרש (דב"ר א יט): אמר רבי חייא, אמר להם אם ראיתם אותו שמבקש להתגרות בכס אל תעמדו כנגדו, אלא הצפינו עצמכם ממנו עד שיעבור עולמו, הוי 'פנו לכם צפונה'. אמר רבי יהודה בר שלום, אמרו לו ישראל, ריבוננו של עולם, אביו מברכו (בראשית כז מ) 'על חרבך תחיה' ואתה מסכים עמו ואומר לנו 'הצפינו עצמכם מפניו' ולהיכן נברח, אמר להן אם ראיתם שמזדווג לכם ברחו לתורה, ואין 'צפונה' אלא תורה שנאמר (משלי ב ז) 'צפון לישרים תושיה'.

בתורה הקדושה יכול כל אחד למצוא סיוע להתגבר על הדברים המפריעים והמצוקות השונות. ובדברי המדרש ניתן ללמוד כי השמירה היא הן בגשמיות, כפשוטו, כאשר מגיע עשיו עם חרבו, והן ברוחניות כאשר מתרגש לאדם היצר הרע שהוא בבחינת עשו ואלופיו, כנגד שניהם עומד כח התורה להציל ולהושיע. וכך גם שנו חז"ל במסכת סוטה (כא). תורה מגנא ומצלא, שהתורה מגינה מהייסורים והפורענות ומצילה מיצר הרע שלא יכשילנו בחטא (רש"י שם), הנה לנו שני הדברים האמורים - הגנה בגשמיות והצלה ברוחניות.

הצלה ברוחניות - סגולת התורה להכניע היצר

כפי שראינו מה גדולה תורה להגן מייסורים, נפנה ונביט מה רב כוחה להציל את האדם מיצרו הרע. שכן התורה הקדושה יש בה כוח מיוחד להכניע את היצר הרע, כי קדושת התורה מזככת את חומר הגוף ומרחיקה אותו מתאוותיו, כמו שאמרו חז"ל (קידושין ל): בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין, וכן אמרו (סוטה כה). תורה בין בעידנא דעסיק בה ובין בעידנא דלא עסיק בה מגנא ומצלא, ופירש רש"י שהתורה מצילה את האדם מהסתת היצר הרע.

דרגה א' למי שהקדים את יצרו

וכמה אופנים מצאנו שיש בכח לימוד התורה להכניע את היצר הרע. יש בני אדם שבכוחם להתגבר בעצמם כנגד יצרם הרע, ועליהם אמרו חז"ל (ברכות

הקדמת משה רבינו ע"ה למשנה תורה

כפי הטהרה מקודם זוכה להשראת השכינה

על ידי שחוזר בתשובה קודם עסק התורה זוכה להכרית את החיצונים העושיקים את הקדושה כדברי האריז"ל האמורים לעיל. ובזה פירש בספר **ערוגת הבושם** (מצורע ד"ה זאת תהיה) את דברי הגמרא (מגילה לא:): כל הקורא בלא נעימה ושונה בלא זמרה עליו הכתוב אומר (יחזקאל כ כה) 'גם אני נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם'. שקודם עסק התורה והמצוות יש לשוב בתשובה כדי שלא ילך שפע המצוות לחיצונים ח"ו. ועל זה תיקנו לומר קודם קיום המצוות 'ויהי נועם ה' אליקינו עלינו' (תהלים צ יז), שנזכה להשראת נועם ה' בעת המצוה, 'מעשי דינו כוננהו' שירצו לפניו מעשי דינו, ולא יעשקו החיצונים את חלקנו. ובזה יתבארו דברי הגמרא כמין חומר, 'זמרה' לשון הכרתה כמו 'זמיר עריצים' (ישעיה כה ה), וה'שונה בלא זמרה', מבלי להכרית את החיצונים המעכבים, וכך 'קורא בלא נעימה', שאינו זוכה להשראת נועם ה' על נפשו ועל תורתו, הרי תורתו בכלל 'חוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם', כי מצוותיו אינם טובות ותורתו אין בה חיות, אחר שלא הקדים תשובה לפני התורה והמצוות.

מחסד ה' להקדים הכנה לפני כל מצוה

לעולם בכל מצוה ולימוד תורה יש להקדים הכנה לפנייהם, ולקדש עצמו להיות ראוי לעבודתו יתברך. ואין לתמוה מדוע יש צורך בהכנה מחדש לפני כל מצוה, ולא מספיק שיכין עצמו פעם אחת באופן שתהיה ההכנה קבועה בליבו תמיד, להיות מוכן בכל עת ובכל שעה לעבודת ה'. כי זה עצמו חסד ה' על בריותיו להצריכנו לשוב ולהתכונן לפני כל מצוה ואיננו יכולים להסתפק בהכנתנו משכבר, ובכך זוכים אנו בכל זמן להוסיף עוז ותעצומות בעבודתו בהכנה ראויה ונכונה.

ולעשותם, ואילו 'שבת' רמז למצוות לא תעשה שמצותם שב ואל תעשה, וזהו הרמז 'שוא לכם משכימי קום' המשכימים תחילה בעבודת 'קום ועשה טוב', ו'מאחרי שבת' המאחרים את עבודת 'שב ואל תעשה רע', ואין עבודתם עולה יפה, כי יש לסור תחילה מן הרע קודם העסק בקיום מצוות עשה.

הקדמת התוכחה למשנה תורה

והנה, עיקר גדול הוא לכלל עסק התורה והמצוות, שאין העבודה חשובה אלא כפי טהרת הלב והכנתו קודם גשת האדם אל הקודש, כי אם לא ישוב האדם בתשובה תחילה מוטב לו אם לא עסק בתורה. כמו שפירש **בעל מאור ושמש ע"ה** (ד"ה א"י אלה הב') את הכתוב **הואיל משה באר את התורה הזאת**, וקשה הלא עדיין לא פתח לומר לפנייהם דברי תורה, וכל העניין כאן מדבר בתוכחות מוסר על עבירות שנשלו בהם במדבר, ורק להלן בפרשת ואתחנן התחיל לחזור בפניהם על עשרת הדברות ושאר המצוות הנשנות להלן. אכן ביאור הדברים הוא שנמנע משה מלשנות לפנייהם את התורה, שמא לא הרהרו עדיין בתשובה ואין תורתם רצויה, ועל כן פתח תחילה להוכיחם על חטאייהם, וזאת מאחר **שהואיל משה באר את התורה** ונצרך להשיבם בתשובה תחילה.

עיקר ההכנה על ידי חזרה בתשובה

וזהו שפירש **האור החיים הקדוש** על הכתוב (שמות יט ה) 'ועתה אם שמוע תשמעו בקולי', 'ועתה' לשון תשובה, כי בבוא ה' לתת את תורתו לעם ישראל ביקש שתהיה התורה שמורה בטהרתה, ולא תימסר לישראל בהיותם מלוכלכים בחטאים שקדמו להם, על כן הקדים כאן לשון תשובה, ועל ידי שיהרהרו ישראל בתשובה יזכו לקבל את התורה בלב טהור, כי אפילו רשע גמור שהרהר בתשובה הרי הוא צדיק גמור.

בְּעֵבֶר הִירְדָן בְּאֶרֶץ מוֹאָב הוֹאִיל מֹשֶׁה בָּאֵר אֶת הַתּוֹרָה הַזֹּאת לְאָמֹר (א ה). מדברי התורה נראה כי עתה מתחיל משה רבינו ע"ה בביאור התורה, אך מעיון בפסוקים נראה כי לא כן הוא, ורק בפרשה הבאה פרשת ואתחנן התחיל לחזור ולבאר את התורה.

לביאור הדבר יש להקדים, דהנה מכלל ההכנה הראויה לעבודת ה', שיתבונן האדם במעשיו ויתן אל ליבו לתקן פגמי נפשו, ולא יעבוד את ה' בהיות נפשו מטונפת בחטאים, רק יקיים בעצמו 'סור מרע' תחילה ואחר יפנה להמשך הפסוק 'ועשה טוב', ועל זה אמר הכתוב (ירמיה ד ג) 'נירו לכם ניר ואל תזרעו אל קוצים', וביאורו, חרשו השדה קודם זריעתה כדי לנכש ממנה את הקוצים, וכך לא תתערב הפסולת עם התבואה.

ידועים הם דברי **האר"י הקדוש ע"ה** (ספר הליקוטים תהלים נ): 'ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי' (תהלים נ טז) וכו'. דע, כי כל המעשים טובים שהאדם עושה בעודו רשע, או התורה שלומד, אין צריך לומר שאינו נותן כח בקדושה, אלא אדרבה מוסיף כח בקליפה, ועליו נאמר 'ולרשע אמר אלקים וכו' מה לך לספר חוקי', כלומר שאתה מכניס דברי קדושה בתוך הקליפה, ובזה מוסיף על חטאתו פשע וגדול עונו מנשוא. וכשחוזר בתשובה, מוציא אותו הכח שנותן בתוך הקליפה ומכניסו בקדושה, ועל זה נאמר (איוב כ טו) 'חיל בלע ויקאנו' וגו', ולזה נקראת 'תשובה' שתשוב דברי הקדושה למקומה, ושכרו כפול ומכופל שמכניע הקליפות בהוציאו את הקדושה מתוכה, ונותן כח אל הקדושה בהכניסו לתוכה, ובזה יובן מה שאמרו רבותינו ז"ל (יומא פו:): **זדונות נעשין לו כזכיות.**

זהירות שלא להתאחר מלשוב בתשובה

על פי זה פירש **הרב מנחם מנדל מלינסק ע"ה** את הפסוק (תהלים קכז ב) 'שוא לכם משכימי קום מאחרי שבת', 'קום' רמז למצוות עשה שנצרך לקום

דברי יהוקאל
בני יששכר
בת עין
אור לשמים
תפארת שלמה
צדקת הצדיק

אוהב ישראל
עבודת ישראל
מאור ושמש
מנחם ציון
יסוד העבודה
זרע קודש

בעל שם טוב
תולדות יעקב יוסף
נועם אלימלך
קדושת לוי
חיים וחסד
יושר דברי אמת

לזכות עופר פנחס בן צילה שיחי' · קרן בת רונית שתחי' טל
 אדמונד שיחי' בן איזה · רונית בת ינינה יעל · בנימין בן אסתר כל יוצאי חלציהם שיחי'
 להצלחה רבה ומופלגה בכל מעשה ידיהם, ולאריכות ימים ושנים טובות מתוך בריאות ונחת
 · לעילוי נשמת צילה בת דורה צביה ומאיר ע"ה ·

☎ להצטרפות חייג עכשיו: 04-8628888 ודגליון בדרך אליך

You can now subscribe and get journal delivered to your door.
 Call 718-407-2479 or email otzarninei@gmail.com